

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozní ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd



Diplomová práce

**Kulturní zdroje v rozvoji obce
(Případová studie Městská knihovna Cheb)**

Vedoucí diplomové práce: doc. Mgr. Helena Hudečková, CSc.

Vypracovala: Bc. Monika Janovcová

© 2011 ZU v Praze

ESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohláším, že jsem diplomovou práci na téma „Kulturní zdroje v rozvoji obce (Případová studie Městská knihovna Cheb)“ vypracovala samostatně. Veškeré podkladové materiály a odbornou literaturu použitou při zpracování diplomové práce jsem uvedla v příloženém seznamu použité literatury.

V Praze dne 22. 3. 2011

í í í í í í í í í í í .
vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ

Poděkuji vedoucí diplomové práce doc. Mgr. Heleně Hudečkové, CSc., za odborné vedení, podnětné návrhy a cenné rady, které mi v průběhu zpracovávání diplomové práce poskytla. Zároveň děkuji i za ochotu, trpělivost a vstřícnost při této spolupráci.

Kulturní zdroje v rozvoji obce

(Případová studie Městská knihovna Cheb)

Cultural Resources in Development of Municipality

(Case Study of Chebø Municipality Library)

Souhrn

Diplomová práce se zabývá městskou knihovnou jako možným zdrojem v rozvoji obce. Sledovanými městy byly Písek, Kutná Hora, Strakonice, Litvínov a Cheb. Práce představuje jednotlivé knihovny obecně a dle konkrétních předem daných kritérií s následnou aplikací na Městskou knihovnu v Chebu.

Teoretická část popisuje obecnou činnost knihoven a popis každé knihovny. V empirické části jsou jednotlivé knihovny srovnány dle uvedených kritérií.

Klíčová slova: městská knihovna, veřejná knihovna, komunitní centrum, lokální rozvoj, regionální rozvoj.

Summary

The thesis is oriented on municipal library as a possible source for the progress of a municipality. This work is focused on the towns Písek, Kutná Hora, Strakonice, Litvínov and Cheb. The libraries were introduced generally and according to advance criteria the new information was applied on the Municipal Library of Cheb.

The theoretical part approaches the general activity of the libraries and description of each of them. The empiric part compares each single library according to the given criteria.

Keywords: municipal library, public library, community center, local progress, regional progress.

Obsah

| | |
|--|----|
| 1. Úvod | 5 |
| 2. Cíl práce a metodika | 7 |
| 2.1 Teoretická část | 7 |
| 2.2 Empirická část | 7 |
| 3. Institut knihoven v regionálním a lokálním rozvoji | 9 |
| 3.1 Základní pojmy | 9 |
| 3.2 Legislativní veřejných knihoven | 11 |
| 3.3 Státní podpora knihovnictví | 13 |
| 3.3.1 Rozvojové programy Ministerstva kultury | 16 |
| 3.4 Systém knihoven v ČR | 18 |
| 3.5 Úloha veřejné knihovny | 19 |
| 3.5.1 Vzdělávání | 20 |
| 3.5.2 Informace | 21 |
| 3.5.3 Osobní rozvoj | 21 |
| 3.5.4 Lokální rozvoj | 22 |
| 3.5.5 Knihovna jako kulturní a společenské centrum lokality a komunity | 22 |
| 3.6 Shrnutí | 23 |
| 4. Studium vybraných knihoven | 25 |
| 4.1 Metodické poznámky | 25 |
| 4.2 Městská knihovna Písek | 27 |
| 4.3 Mědingerova knihovna ve Strakonici | 33 |
| 4.4 Městská knihovna v Kutné Hoře | 37 |
| 4.5 Městská knihovna Litvínov | 41 |
| 4.6 Městská knihovna v Chebu | 45 |
| 5. Srovnání případových studií vybraných knihoven | 50 |
| 5.1 Provozní doba knihovny pro veřejnost | 50 |
| 5.2 Tvorba knihovních fondů a informačních zdrojů | 51 |
| 5.3 Veřejně přístupný internet a studijní místa v knihovně | 52 |
| 5.4 Obecné principy dostupnosti ve veřejných knihovnických a informačních službách | 52 |

| | |
|--|-----------|
| 5.5 Kulturní a společenské aktivity | 53 |
| 5.6 Financování knihovny | 54 |
| 5.7 Celkové zhodnocení srovnání knihoven | 56 |
| 6. Přínos knihoven v rozvoji měst | 59 |
| 6.1 Město Písek | 59 |
| 6.2 Město Strakonice | 60 |
| 6.3 Město Kutná Hora | 61 |
| 6.4 Město Litvínov | 61 |
| 6.5 Město Cheb | 62 |
| 6.6 Shrnutí | 63 |
| 7. Závěr | 65 |
| 8. Seznam literatury | 69 |
| 9. Seznam příloh | 70 |

Seznam tabulek:

| | |
|---|----|
| 1. Přehled jednotlivých kritérií o Městská knihovna Písek (aktuální stav 2009/2010) | 32 |
| 2. Přehled jednotlivých kritérií o Mědingerova knihovna ve Strakoniciích (aktuální stav 2009/2010) | 36 |
| 3. Přehled jednotlivých kritérií o Městská knihovna Kutná Hora (aktuální stav 2009/2010) | 40 |
| 4. Přehled jednotlivých kritérií o Městská knihovna Litvínov (aktuální stav 2009/2010) | 44 |
| 5. Přehled jednotlivých kritérií o Městská knihovna Cheb (aktuální stav 2009/2010) | 49 |
| 6. Provozní doba knihovení | 50 |
| 7. Tvorba knihovního fondu | 51 |
| 8. Veřejný přístupný internet a studijní místa | 52 |
| 9. Financování sledovaných knihoven v roce 2009 v tisících Kč | 54 |
| 10. Procentuální návratnost knihoven z celkového počtu obyvatel | 55 |
| 11. Podíly dle vybraných kritérií | 56 |

1. Úvod

Veřejná knihovna je organizace zřízená, podporovaná a dotovaná společností. Jejími zřizovateli jsou zpravidla orgány veřejné správy, které očekávají od knihoven kulturní přínos v daném regionu. Pro obce je knihovna jako instituce nutná a pro obyvatele daného regionu samozřejmá. Každý obyvatel obvykle ví, kde ve svém městě knihovna sídlí a jak se do ní, když si bude chtít vypůjčit knížku. Jenže kolik lidí je-t v této uspokojené době má čas se jít si knížku? Proč by vlastně měli do knihovny lidé chodit? Jaké služby knihovny dnes nabízejí?

Knihovna dle definice směrnicí Služby veřejných knihoven dle IFLA/UNESCO: šíří přístup k vzdělání, informacím a uměleckým dílům prostřednictvím různých zdrojů a služeb. Je přístupná všem členům společnosti stejně, bez ohledu na rasu, národnost, věk, pohlaví, náboženství, jazyk, invaliditu, ekonomické postavení, zaměstnání a dosažený stupeň vzdělání. Takže knihovna je instituce, kam můžete jít kdokoli a můžete zde nalézt odpověď na téměř cokoli. A samozřejmě, cílem knihovny by mělo být zajistit různé zdroje pro co nejvíce občanů potřebné informace. Jenže rozvoj informačních technologií na konci dvacátého století vyvolal revoluci v zapůjčování a zjišťování dat. Internet je nejrychlejší komunikacím prostředkem. Pomocí internetu dnes lidé zjistí snad úplně všechno. I knihy a vzdělání dnes můžete získat na internetu, tak proč by navštěvoval knihovnu? Spolu s globalizací a rozvojem komunikačních technologií, se některé rozdíly ve společnosti prohlubují. Pro obce je internet a informační technologie hlavním společným faktorem, jenže je stále ještě obyvatel, kteří nemají žádný přístup k internetu a dokonce neovládají ani práci s počítačem. Zde se knihovnám nabízí nová příležitost pomáhat a překlenout rozdíl mezi obyvateli a jejich bezplatným internetem, kurzy práce s počítačem nebo poskytnutím informací z různých zdrojů.

Jak by měla ideální knihovna vypadat? To není jednoduchá otázka. V různých společnostech jsou nároky na knihovnu různé. Jednoznačný názor, návod nebo směrnice asi neexistuje. Služby veřejné knihovny by měly hlavně splňovat požadavky a potřeby místní veřejnosti. Každá knihovna má svoje nedostatky a samozřejmě také pozitiva. Každá

knihovna se může dále rozvíjet a oslovovat více občanů a napomáhat kulturnímu rozvoji daného regionu.

Město Cheb je zřizovatelem Městské knihovny v Chebu. Pracovní náplň referenta kultury města, kterou vykonávám, obsahuje kontrolu a financování této knihovny. Do nedávné doby si knihovna říkala vlastním řízením. V roce 2006 se začalo město Cheb zabývat otázkou využití kulturní památky Františkánského kláštera a jednou z možných variant by bylo zde umístit městskou knihovnu. I když se tato myšlenka ukázala jako nevyhovující, vyústila v potřebu jiného řešení, nebo její stávající prostory v kulturní památce Kreuzingerovy vily jsou nedostupné. Tuto otázku řeší město Cheb již delší dobu. Ve své diplomové práci se budu zabývat právní situací Městské knihovny v Chebu, abych ukázala možnou cestu jejího řešení, které by mohlo vyhovovat soudobým požadavkům na její funkci.

2. Cíl práce a metodika

Cílem této práce je navrhnout řešení Městské knihovny v Chebu s ohledem na soudobé požadavky. Zjistím pínos knihovny pro rozvoj města Chebu a najdu možné rezervy, které by bylo možné v knihovně realizovat a uplatnit.

Práce se dělí na část teoretickou a empirickou, které eí dílí cíle v logickém sledu.

2.1 Teoretická část

V úvodní kapitole teoretické části se budu zabývat studiem dokument , které eí problematiku knihovnictví. Zde budou vysvětleny základní pojmy a legislativa, která se knihovnictvím zabývá. Dále bude věnována pozornost úloze knihovny v regionu, resp. v jeho rozvoji. Ke ešení použiji odbornou literaturu o studovaných jevech a dokumenty týkající se knihovnické problematiky.

V další kapitole se zamím na studium konkrétních knihoven ó Cheb, Kutná Hora, Strakonice, Písek, Litvínov. Prostuduji výro ní zprávy, internetové stránky, publikace vydané knihovnami a osobně tyto knihovny navítím. Pro srovnání případových studií zpracuji vřdy jejich vývoj, p ehled innosti, jejich finan ní možnosti, náv-t vnost, velikost knihovního fondu a služeb, které nabízejí.

2.2 Empirická část

V empirické části se budu zabývat pínosem sledovaných knihoven v rozvoji p íslu-ných m st.

Abych mohla tento cíl naplnit, prostuduji konkrétní dokumenty jednotlivých knihoven včetně jejich plán inností. Na základ osobní náv-t vy každé knihovny popí-i výsledky zji-t né pozorováním prostředí, ve kterém se nacházejí a p ístupem zam stnanc k náv-t vník m.

V poslední kapitole empirické části srovnám zpracované případové studie. Pomocí studia dokument a technikou p ímého pozorování, a to proto abych zhodnotila, jak M stská knihovna v Chebu p íspívá k rozvoji města ve srovnání s ostatními knihovnami.

Z výsledných zji-t ní vyvodím záv ry, které mohou p ísp t jako doporu ení, která by mohla M stská knihovna využít pro svůj vlastní rozvoj. Vzhledem k p ípravované studii nové p ístavby knihovny, p edpokládám, že záv ry mé práce mohou být použity i pro realizaci modernizace této knihovny.

To znamená, že pro empirickou část použiji zejména dvě techniky – studium dokumentů a pozorování. Dále se budu opírat o vlastní zkušenosti, související s mým zaměřením na referentky kultury a cestovního ruchu v Chebu. Doplněním, zejména v případě, kdy studium dokumentů a pozorování povede k inspiraci pro vypracování doporučení pro Městskou knihovnu v Chebu, budu dotazovat kompetentní osoby (editory knihoven i jimi doporučené osoby), abych zjistila jejich odborné zkušenosti využitelné pro mnou zpracovávaná doporučení pro chebskou knihovnu.

Při zpracování této diplomové práce vycházím ze stanoviska, které je zdůrazněno, že knihovna je (resp. může být) důležitým aktérem v regionálním a místním rozvoji:

1. má specifické poslání při uchování kulturního dědictví, které způsobuje široké veřejnosti,
2. podílí se na vytváření a vyvolávání městského sociokulturního potenciálu, neformálním vzdáváním, poskytováním informací, poskytováním místa setkávání a vytvářením prorožvojevých aktivit aj.,
3. má potenciál vytvářet a udržovat lokální identitu.

3. Institut knihoven v regionálním a lokálním rozvoji

Šveejná knihovna je místní branou do světa v domostí a základním předpokladem celoživotního vzdělávání, nezávislého rozhodování a kulturního rozvoje jednotlivců i společenských skupin

(Manifest IFLA/UNESCO o veřejných knihovnách, 1994)

Ve veřejné knihovny se vyskytují na celém světě, v různých společnostech, kulturách a na různých vývojových stupních. Veřejná knihovna je organizace zřízená, podporovaná a dotovaná společností. Zajímá se o přístup k vzdělání, informacím a umleckým dílům prostřednictvím různých zdrojů a služeb. Je přístupná všem členům společnosti stejně.

3.1 Základní pojmy

V této části se zaměříme na základní pojmy, které souvisejí s knihovnictvím, kulturou a regionálním rozvojem.

Základním právním předpisem pro provozování veřejných knihovnických a informačních služeb je zákon č. 257/2001 Sb. tzv. knihovní zákon, který definuje základní pojmy knihovnictví. *Veřejná knihovna* je zřízení, které zaručuje rovný přístup všem bez rozdílu poskytovat veřejné knihovnické a informační služby, a které je zapsáno v evidenci knihoven. *Veřejná knihovna* disponuje *univerzálním knihovním fondem*, což je soubor knihovnických dokumentů, který knihovna soustavně doplňuje, zpracovává, ochraňuje a uchovává. *Specializovaným fondem* se rozumí knihovní fond složený z knihovních dokumentů určitého, zpravidla oborového zaměření. Pokud knihovna nedisponuje pořádaným knihovním dokumentem, je povinna v rámci *meziknihovních služeb*, požádat provozovatele jiné knihovny o zprostředkování tohoto dokumentu. Provozovatelé knihoven vedou evidenci o poskytnutých meziknihovních službách. Krajská knihovna a další veřejné knihovny poskytují základním knihovnám v kraji poradenské, vzdělávací a koordináční služby v tomto případě jde o *regionální funkce knihovny*. Dále tvoří výmnožné fondy a zapůjčí výmnožné soubory knihovních dokumentů.¹

Pojem *kultura* lze definovat mnoha způsoby. V současné době se používá spíše ve spojení s kulturními duchovními aktivitami a s etikou, estetikou, politikou, náboženstvím a filozofickými teoriemi. Kulturu lze účelněji definovat jako složitý společenský jev i proces,

¹ *Knihovní zákon 257/2001 Sb., o podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb.*

který se neustále vyvíjí, který je specificky lidským výtvozem a který slouží k mnohostranné kultivaci jedinců a sociálních skupin. Každý jedinec si je v domě své vlastní příslušnosti k určité kulturní a jazykové oblasti, která je spojena s určitou kulturní odlišností a kulturní autonomií. Toto se nazývá *kulturní identitou*. Kulturní identita je tvořena *kulturními prvky*, které jsou souborem základních strukturálních a funkčních jednotek kulturního systému a tvoří každou kulturu jedinečnou. Kulturními prvky mohou být jak *kulturní artefakty*, tak i ideje. Kulturní artefakty představují jakýkoliv hmotný předmět (např. knihu), který je zhotovený nebo zmíněný lidskou činností, a to v souladu s normami určité kultury. Velmi důležitými pojmy v rozvoji kultury jsou *kulturní potenciál* a *kulturní kapitál*. Kulturní potenciál zahrnuje dosud nevyužívané nebo málo využívané, ale za určitých podmínek využitelné zdroje v oblasti kultury. Prostednictvím kulturního kapitálu, který představuje souhrn v domostí a dovedností jedince, a souvisí s kvalitou prostředí v němž vyrůstá, je možné nacházet další využití kulturního potenciálu a tak přispět k rozvoji měst a obcí (Patočka, Hejmanová, 2008).

Dalším pojmem, se kterým veřejné knihovny souvisejí, je *sociokulturní systém*. Jedná se o rozdílný způsob sobě sociálně utvářené, diferencované a sociálně integrované prostředí v určitém časoprostoru. Lokality i regiony jsou tak determinovány jak hmotným prostředím, tak i nehmotným sociálním prostředím (socioekonomickými a kulturními faktory). Veřejná knihovna je objektem *kulturní infrastruktury*, který zprostředkovává a způsobuje poskytování kulturních statků a služeb. Pod tímto pojmem lze chápat nemovitosti, technické vybavení a zejména informační a digitalizační technologie. *Kulturní služby* jsou celá řada zpoplatněných i ve veřejných nezpoplatněných služeb, jako jsou nabízené kulturní programy, jazykové a vzdělávací kurzy, nabízené volnočasové aktivity, informační a další doplňkové služby. Knihy, časopisy, CD-romy a další nosiče, jež obsahují informace i umlecká díla současných nebo již zemřelých autorů se nazývají *zbožím kulturní povahy* (Služby ve veřejných knihovně, 2002).

Základními lidskými hodnotami jsou svoboda, prosperita a rozvoj společnosti. Dnešní společnost považuje za nejvyšší hodnoty informace a kapitál. Jen dobře informovaný člověk může vykonávat své demokratické práva a aktivně se podílet na společenském životě. *Informační společnost* může občanům nabídnout nové možnosti prosperity a aktivní úlohu ve společnosti. Veřejná knihovna je branou ke znalostem a v domě, které přispívají k rozvoji společnosti. Proto se klade velký důraz na kvalitu

knihovních fondů v souvislosti s místními potřebami. Knihovna musí poskytovat informace a služby všem bez rozdílu, týká se to i speciálních fondů pro tělesně nebo duševně postižené, národnostní menšiny nebo v z. ²

Knihovny představují prvek *lokální kultury*. Tento pojem se vztahuje k určitému území nebo danému místu. *Lokální kultura* může být chápána jako kulturně historický a geografický kulturní systém. Je to relativně autonomní, regionální, časově i prostorově omezený kulturní systém. Tvorbí ji prvky kultury materiální a nemateriální povahy. Jako prvky nemateriální povahy rozumíme folklor, zvyklosti nebo různé kombinace prvků lidové i populární kultury. Významné je také *kulturní dědictví*, které je součástí vývoje lidstva. Pojem kulturní dědictví nemá jednoznačný význam. Jsou to díla, která vznikla v minulosti a obohacují společnost i v současnosti. Kulturní dědictví může být hmotné i nehmotné. Kulturní dědictví je definováno jako konfigurace kulturních prvků, tj. artefaktů, sociokulturních regulativů, zejména hodnot, norem a kulturních vzorců a idejí, je-li jsou jako trvalé kolektivní vlastnictví a všeobecně sdílený výsledek materiální a duchovní činnosti určené kultury předávány následujícím pokolením jako specifický typ dědictví. Kulturní dědictví je svátkem vývoje společnosti. Je důležitě pro další existenci společnosti a pokračuje se z jedné společnosti na druhou. (Patočka, Hejmanová, 2008).

Regionální rozvoj je racionální aktivitou místní okolní svět (vnitřní i vnější) jeho aktér. Taková aktivita má smysl pouze tehdy, je-li pochopitelná všemi, kteří na ní nějakým způsobem participují nebo jsou jí zasáfleni. Cíle regionálního rozvoje jsou vlády vázány na potřebu předcházení nějakého sociálního problému. Knihovna působí pro regionální rozvoj na poli vyrovnávání disparit v oblasti vzdělávání a informovanosti obyvatelstva. Vzdělaná a informační společnost je základem konkurenceschopnosti regionu. Takový region může dosahovat nízké míry nezaměstnanosti nebo může vytvářet další možnosti pro své obyvatele a zamezit tak migraci obyvatel za prací do jiných regionů.

3.2 Legislativa ve veřejných knihovněch

Existence knihoven musí být podložena legislativou, která zaručuje jejich kontinuitu a místo ve struktuře státní správy. Legislativa by měla stanovit, který stupeň státní správy odpovídá za jejich provoz a jak mají být financovány. Rovněž určuje jejich místo v rámci knihoven země nebo regionu jako celku (Služby ve veřejných knihovněch, 2002).

² *Knihovní zákon 257/2001 Sb., o podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb.*

V České republice je základním právním předpisem zákon č. 257/2001 Sb. o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), který po více jak čtyřiceti letech nově vymezuje prostor pro poskytování knihovnických a informačních služeb obyvatelům a přizpůsobuje legislativní úpravu oblasti knihovnictví potřebám současného i technologického vývoje. Nově je chápána oblast veřejných knihovnických a informačních služeb v etn principu, podle kterého jsou stanoveny služby poskytované bezplatně tak, aby byl zajištěn rovný přístup ke všem informacím zprostředkovaným knihovnami a vyloučeny překážky jejich dostupnosti. Zákon formuluje nové zásady organizace knihoven v etn dotační politiky, stanovuje způsob evidence knihoven, správy a ochrany knihovních fondů.³

Dalšími obecně závaznými předpisy vztahující se ke knihovnám v České republice a jejich úloze ve společnosti jsou:

- Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči,
- Zákon č. 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích,
- Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím,
- Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku (tiskový zákon),
- Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským (autorský zákon),
- Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy,
- Zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků (zákon o podpoře výzkumu a vývoje),
- Nařízení vlády č. R 288/2002 Sb., kterým se stanoví pravidla poskytování dotací na podporu knihoven,
- Vyhláška Ministerstva kultury č. 88/2002 Sb. k provedení zákona č. 257/2001 Sb. knihovní zákon.

Tyto zákony výrazně upravují organizaci a vlastní činnosti knihovny. V případě například například knihovna disponuje zvukovými nosiči, které ochraňuje autorský zákon, vlastní sbírky muzejní povahy nebo žádá o dotace. Jak je již zmíněno, dlehlitá je legislativní úprava činností knihovny, kterou tyto právní předpisy doplňují.

³ Usnesení Vlády č. R . 679/2004 ke Koncepci rozvoje knihoven

3.3 Státní podpora knihovnictví

Knihovnictví jako součást kulturních institucí spadá pod Ministerstvo kultury ČR. Ministerstvo připravuje řadu programů, které napomáhají rozvoji knihovnictví a jsou v souladu s hlavními cíli knihoven. Státní kulturní politika obsahuje několik úkolů, které se týkají přímo rozvoje knihovnictví.

Státní kulturní politika na léta 2009 až 2014 si stanovila úkoly k podpoře kultury v ČR, které zajistí Ministerstvo kultury. Z tohoto dokumentu jsou pro problematiku knihovnictví dleřité následující body:

Podpora akvizitní činnosti muzeí, galerií, knihoven

Standardní akvizitní činnost je v současnosti charakterizována velkým množstvím potřebností získávat kulturní statky, které mají mimořádný význam pro sbírky, mobiliáře a památkových objektů, knihovny i archivy. Knihovny by měly zachycovat a dokumentovat stále bohatší knihovní fond domácí a zahraniční produkce, včetně nových médií a elektronických zdrojů.

Podpora lepšího materiálního, prostorového a technického zázemí muzeí, galerií a knihoven

Podmínky pro činnost a provoz řady kulturních institucí nevyhovují současným požadavkům na ochranu, odbornou správu a vyuřívání mnoha movitých kulturních statků. Jsou nezbytné rekonstrukce objektů, kde jsou kulturní statky uchovávané a v nich kterých případech je nezbytná výstavba zcela nových objektů.

Podpora modernizace kulturní infrastruktury pro účely poskytování moderních kulturních služeb s vyšší přidanou hodnotou

Řada kulturních zařízení je vybavena zastaralými technologiemi. Cílem této podpory je vybudování i modernizace celostátních sobících center, která budou zajiřovat distribuci a propagaci produktů a služeb v oblastech knihovních fondů a kniřní produkce.

Digitalizace kulturního obsahu

Digitalizace materiálu kulturního obsahu je naléhavým úkolem současnosti. Slouří jako metoda umožňující uchování a ochranu originálních nosičů informací a také jako

nástroj pro zajištění nezkreslených informací ve formě elektronickým způsobem. Digitalizace materiálu kulturního obsahu významně přispívá k zefektivnění státní správy.

Vytváření podmínek pro trvalé uchování a zpřístupnění digitálních dokumentů jako důležitých složek kulturního dědictví

Rozvoj informačních a komunikačních technologií je přirozenou součástí vzniku stále většího objemu různých typů digitálních dokumentů. Digitální dokumenty zatím nejsou obecně vnímány jako integrální složka kulturního dědictví. Chybí legislativní, organizační a technické podmínky pro jejich trvalé uchování a zpřístupnění budoucím generacím. Tím dochází k nevratným ztrátám kulturního dědictví. Předpokládá se novelizace legislativy povinného výtisku a vybudování certifikovaných datových úložišť a dalších systémů, které budou garantovat trvalé uchování a zpřístupnění digitálních dokumentů (například Česká digitální knihovna provozovaná Národní knihovnou ČR).⁴

Vláda ČR vydala v roce 2004 **Koncepci rozvoje knihoven ČR na léta 2004 až 2010** (dále Koncepce). Hlavním cílem této Koncepce je prostřednictvím knihovního systému umožnit občanům rovný přístup k publikovaným dokumentům a dalším informačním zdrojům v jakékoliv formě. Dále cíl obsahuje vytváření informační infrastruktury pro výchovu a celoživotní vzdělávání, uspokojování kulturních zájmů občanů, výzkumnou a vývojovou činnost a podíl na ekonomických aktivitách a nezávislém rozhodování jednotlivce. Tento hlavní cíl dále naplňuje prostřednictvím těchto dílčích cílů:

Formování knihovního systému

Knihovny různých typů, velikostí i zaměření spolupracují na vytváření kooperativních systémů, jakými jsou souborné katalogy, portály, sdílená katalogizace apod. Spolupráce knihoven probíhá na bázi dobrovolnosti s cílem uspokojit uživatele, kterým slouží. Významným faktorem podpory spolupráce je činnost profesních knihovnických sdružení (Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR, Sdružení knihoven ČR, Asociace knihoven vysokých škol). V ČR jsou aplikovány všechny mezinárodní standardy pro oblast knihoven. Praktické uplatnění standardů v knihovnách na různých úrovních je dlouhodobým procesem. Užívá se národních formátů pro

⁴ Státní kulturní politika na léta 2009 - 2014

digitalizované dokumenty, a to rukopisy a staré tisky, periodika a monografie, v rovině popisných metadat. Pro metadata administrativní, strukturální a technická probíhá příprava národních standardů v souvislosti s přípravou vybudování spolehlivého digitálního úložného systému.

Rovný přístup k veřejným knihovnickým a informačním službám

Ministerstvo kultury vydalo Metodický pokyn k vymezení standardu ve veřejných knihovnických a informačních službách (VKIS) poskytovaných knihovnami zřizovanými nebo provozovanými obcemi a kraji na území ČR. V roce 2005 byl poprvé vyhodnocen standard VKIS na celostátní úrovni. Krajské knihovny postupně začínají hodnotit ve veřejné knihovny ve svém kraji s využitím tohoto standardu. O výsledcích jsou informováni provozovatelé knihoven, což zvyšuje jejich motivaci ke zlepšování kvality vlastní knihovny. V roce 2004 byl zahájen projekt měření výkonu a vzájemného porovnávání ve veřejných knihoven metodou benchmarkingu, na kterém spolupracuje 40 knihoven. Byl vytvořen systém indikátorů pro benchmarking a je připravována databáze pro vzájemné porovnávání výkonnosti knihoven. Výkon regionálních funkcí knihoven je jedním z definovaných nástrojů naplňování cílů Koncepce. Do konce roku 2004 byl výkon regionálních funkcí financován ze státního rozpočtu prostřednictvím kapitoly Ministerstva kultury, od 1.1.2005 je financování regionálních funkcí v kompetenci krajů. V roce 2007 byl ve spolupráci Ministerstva informatiky a Ministerstva kultury realizován širší projekt internetizace knihoven. V jeho rámci mohly knihovny získat bezplatné připojení k internetu s tím, že náklady na komunikační poplatky jsou hrazeny ze státního rozpočtu. Knihovny zapojené do internetizace knihoven zajišťují nejvyšší veřejný přístup k veřejnému internetu, a tak eliminují další možnosti sociálního vyloučení. Dalším bodem rovného přístupu prostřednictvím veřejných knihoven je zlepšit dostupnost knihoven a jejich služeb, odstranit bariéry přístupu k jejich využívání, rozšířit služby knihoven pro handicapované občany i národnostní menšiny, nezaměstnané a další znevýhodněné sociální skupiny. Dále jsou Koncepce e-čtení i prostorové podmínky knihoven, jejich rozsah a kvality, podpora výstavby a rekonstrukce knihoven s výraznou orientací na zlepšení knihovnických služeb.

Tvorba a zpracování knihovních fondů a informačních zdrojů

Rozsah a kvalita doplnění knihovních fondů je základním předpokladem pro poskytování knihovnických a informačních služeb a pro uspokojování potřeb uživatelů. Doplnění knihovních fondů je jednou z největších slabin současného rozvoje knihoven provozovaných obcemi. Zastaralé knihovní fondy a neexistence i pouze minimální rozsah elektronických informačních zdrojů se mohou stát jednou z hlavních příčin poklesu zájmu o služby knihoven. Ministerstvo kultury se snaží o podporu rozvoje knihovních fondů pomocí dotačních titulů.

Ochrana zpřístupnění kulturního dědictví

Cílem je zkvalitnit průběh a retrospektivní bibliografické registrace, trvalé uchování a zpřístupnění dokumentů publikovaných na území ČR. Koncepce trvalého uchování knihovních sbírek tradičních a elektronických dokumentů v knihovnách ČR, jako důležitá složka kulturního dědictví, umožní jejich využívaní současným i budoucím generacím⁵.

Rozvoj lidských zdrojů

Hlavní cílem je zajistit odbornou přípravu a celoživotní vzdělávání pracovníků knihoven s důrazem na získávání znalostí a dovedností pro využívání informačních a komunikačních technologií a jazykových znalostí. Úroveň znalostí a dovedností pro využívání informačních a komunikačních technologií se u pracovníků knihoven výrazně zlepšila. Možnosti celoživotního vzdělávání knihovníků se rozšiřují. Vzniká sada dlouhodobých a cyklických vzdělávacích aktivit pro jednotlivé specializace v oboru knihovnických a informačních služeb. Tyto aktivity se přibližují knihovníkům v regionech.

3.3.1 Rozvojové programy Ministerstva kultury

Ministerstvo kultury vyhledává programy podpory knihoven, které v rámci Koncepce vyhodnocuje a porovnává jejich náklady s přínosy a dosaženými úspěchy. Programy podpory jsou vyhledávány v souladu s platnou legislativou a s hlavními cíli knihoven.

⁵ Koncepce trvalého uchování sbírek tradičních a elektronických dokumentů v knihovnách ČR (etapa 2006-2010) byla zpracována Národní knihovnou ČR a předložena Ministerstvu kultury.

Program podpory zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven

Tento program byl poprvé realizován v roce 2002. Po dobu svého působení umožnil výrazně stabilizovat síť knihoven ve venkovských obcích a přispěl k rozvoji rozsahu a kvality veřejného knihovnictví a informačních systémů. Novelou knihovního zákona bylo provedeno zajištění a financování regionálních funkcí knihoven na kraje.

Program veřejné informační služby knihoven (VISK)

Program byl zahájen v roce 2000 a je realizován v devíti specializovaných podprogramech. Základním cílem programu VISK je inovace veřejných informačních a komunikačních technologií. Veřejné služby knihoven se orientují na poskytnutí veřejně přístupných míst s kvalifikovanou obsluhou a vybavených informačními a komunikačními technologiemi, podporu celoživotního vzdělávání a uspokojování kulturních potřeb obyvatel, zpřístupnění informací z oblasti veřejné správy dle zákona č. 106/1999 Sb., zprostředkování informací a dokumentů z různých oblastí (vůd a výzkum, cestovní ruch, podnikání, právní oblast, atd.), uchovávání a zpřístupnění národního kulturního bohatství soustředěného v knihovních fondech. Ve všech podprogramech bylo zahájeno činnosti. Vzhledem k tomu, šlo o redukci financování programu na 55% z povodňového plánu, dochází ke zpřístupnění stanovených cílů.

Program Knihovna 21. století

Jedná se o neinvestiční program, který je zaměřený na podporu nadstandardní knihovnické informační a kulturní vzdělávací činnosti zejména základních knihoven, ale též na podporu dostupnosti informací pro občany se zdravotním postižením.

Program Česká knihovna

Cílem tohoto programu je zajistit dostupnost současně české literární tvorby v síti veřejných profesionálních knihoven a současně podpořit rozsah a stabilitu odbytu české tvorby na knižním trhu. Je určen pro veřejné knihovny a nakladatele se zaměřením na kvalitní, ale komerčně méně úspěšné tituly.

Program výzkumu a vývoje

Podpora oblastí výzkumu a vývoje z veřejných prostředků probíhá úřadovou formou programů v rámci veřejné soutěže a institucionálně pro příspěvkové organizace Ministerstva kultury na základě schválených výzkumných záměrů.

Na které další programy na rozvoj knihovnictví vyhledá Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Je to například program Informační zdroje pro výzkum a vývoj nebo Fond rozvoje vysokých škol, kde je jedním z tematických okruhů vysokoškolská knihovna.

3.4 Systém knihoven v ČR

Národní knihovna České republiky je knihovnou s univerzálním knihovním fondem doplněným specializovanými fondy⁶. Národní knihovna je centrem systému knihoven, kde vykonává koordinaci odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, standardizační, metodické a poradenské činnosti.

Knihovna a tiskárna pro nevidomé K.E. Macana je rovněž knihovnou s univerzálním knihovním fondem. Její název napovídá zaměření pro zrakově postižené.

Moravská zemská knihovna v Brně je také knihovnou s univerzálním knihovním fondem doplněným o specializované fondy a rovněž plní funkci krajské knihovny v Jihomoravském kraji.

Krajské knihovny vykonávají koordinaci odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, standardizační, metodické a poradenské činnosti pro základní knihovny. Jsou krajskými centry meziknihovních služeb a spolupracují s knihovnami v kraji při zavádění nových technologií. V místě svého sídla vykonávají i funkci základní knihovny. Do roku 2001 zřizovalo Ministerstvo kultury osm státních veřejných knihoven, které ke dni 1.7.2001 převedlo do pravomoci krajských samospráv, čímž byl zahájen proces vzniku krajské knihovny v každém kraji. Krajské knihovny tvoří významný prvek systému knihoven a jsou hlavním garantem dostupnosti VKIS ve svém kraji. V krajských knihovnách je uchovávan a veřejnosti zpřístupňován knižní fond historické a regionální literatury. Knihovní fondy krajských knihoven jsou v univerzitních městech nenahraditelné pro studenty, vysokoškolské pedagogy a pracovníky z oblasti vzdělávání a výzkumu.

⁶ Viz oddíl 3.1 Základní pojmy

Základní knihovny vlastní univerzální a specializovaný knihovní fond a vykonávají funkci informační, kulturní a vzdělávací. Celkový počet veřejných knihoven provozovaných obcemi přesahuje šest tisíc. Znamená to, že naprostá většina českých obcí provozuje knihovnu. Tyto knihovny tvoří základní infrastrukturu pro zajištění dostupnosti VKIS všem obyvatelům ČR.

V 90. letech minulého století prošla velká část základních knihoven a všechny krajské knihovny zásadní systémovou změnou. Knihovny financované státem byly převedeny pod zřizovatelskou pravomoc obcí a začaly fungovat v odlišných podmínkách. Velkou úlohu v tomto procesu sehrál Program podpory zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven. Vznikla síť stošestí knihoven pověřených výkonem regionálních funkcí, která vedle krajských knihoven poskytuje servis a podporu knihovnám v menších obcích.

Specializované knihovny jsou knihovnami se specializovaným knihovním fondem. Spolupracují s Národní knihovnou při zpracování národní bibliografie. V oblasti své specializace a ve spolupráci s Národní knihovnou plní funkci centra meziknihovních služeb.

3.5 Úloha veřejné knihovny

Veřejné knihovny uspokojují potřeby jednotlivců a skupin prostřednictvím služeb různých druhů. Služby se týkají vzdělávání, informací a osobního rozvoje. Poskytují tak každému přístup k oblasti vědění, idejí a názorů. Nepostradatelnou funkcí je uchovávání historických fondů jako nedílné součásti kulturního dědictví.

Klíčové činnosti knihovny vztahující se k informacím, gramotnosti, vzdělávání a kultuře dle Manifestu IFLA/UNESCO o veřejných knihovnách:

- vytváření a posilování četenských návyků od raného dětství,
- podpora samostatného sebevzdělávání i veřejného vzdělávání,
- poskytování příležitosti pro osobní tvůrčí rozvoj,
- povzbuzování imaginace a kreativity dětí a mládeže,
- podpora uvědomělého přístupu ke kulturnímu dědictví a k hodnotám umění a pokroku v něm,
- zajištění přístupu ke všem kulturním formám prezentace reprodukčního umění,
- podpora dialogu mezi kulturami kulturní rozmanitostí,

- podpora tradice lidové slovesnosti,
- zpřístupnění všech druhů obecních informací,
- poskytování informačních služeb místním podnikům, sdružením a zájmovým skupinám,
- podpora rozvoje informační a počítačové gramotnosti,
- podpora a podíl na všech akcích a programech zabývajících se odstraňováním negramotnosti.

Každá veřejná knihovna má specifika. Na základě svých potřeb si vypracovává plán činností, ve kterém definuje své cíle, priority a služby. V rámci svého regionu spolupracuje s odborníky na místní, regionální, národní i mezinárodní úrovni.

Knihovny jsou významným nástrojem praktického uskutečnění základního lidského práva na rovný přístup k informacím. Jejich služby musí být dostupné všem občanům obce, proto jsou poskytovány i mimo budovu knihovny občanům, kteří do ní nemohou docházet. Dispoziční řešení budovy knihovny je také důležitý prvek. Knihovna musí být dostupná všem obyvatelům, proto bývá nejčastěji umístěna v centru obce, nebo musí být zajištěna její dopravní obsluhovatelnost. Dojíždění do knihovny na okraji obce se jeví jako její nedostatek.⁷

Dále rozvedeme některé z potřeb (jednotlivců a skupin), které jsou naplňovány mj. prostřednictvím knihovních služeb.

3.5.1 Vzdělávání

Veřejná knihovna podporuje formální a neformální vzdělávání obyvatel. Tato funkce je dnes základním úkolem knihovny. Formální vzdělávání probíhá v systému školství, ale lidé potřebují během svého života i neformální vzdělávání, které souvisí s jejich zaměstnáním a každodenním životem. Po ukončení formálního vzdělávání navazují neformálním, které se stává pro většinu lidí celoživotní aktivitou. Vhodné materiály pro formální a neformální vzdělávání má zajišťovat veřejná knihovna a to různými způsoby a pomocí vhodných materiálů, usnadňujících lidem studium. V některých městech existují mimo knihovny určené k pomoci při formálním vzdělávání (např. univerzitní knihovny).

⁷ Manifest IFLA/UNESCO o veřejných knihovnách

Zde má veřejná knihovna funkci pouze doplňující charakter a neměla by duplikovat služby, které jsou v místě již dostupné. V rámci vzdělávání má také knihovna podporovat odstranění negramotnosti. Lidé nebo děti, kteří se naučí číst a psát, musí mít přístup k takové literatuře, která jejich dovednost udržuje a napomáhá dalšímu rozvoji. Plnění tohoto úkolu závisí na místních podmínkách a na úrovni dostupných materiálních prostředků.⁸

3.5.2 Informace

Základním lidským právem je mít přístup k informacím a rozumět jim. Informace mají velký význam pro rozvoj člověka a společnosti. Veřejná knihovna je institut dostupný všem a má hlavní úlohu při shromažďování, organizování a vyučování informací. Odpovídá za shromažďování lokálních informací, tzn. uchovává a zpřístupňuje materiály o historii místní obce i jednotlivců. Veřejnosti pomáhá při řešení základních otázek a rozhodování poskytováním nejrelevantnějších informací. Při shromažďování informací spolupracuje knihovna s ostatními institucemi jako jsou obecní úřady, muzea, místní archivy. Velký zásah do poskytování informací a služeb knihovny způsobily zejména informační technologie. Knihovny by se měly stát elektronickou branou do světa informací. Rozvoj informačních a komunikačních technologií zásadním způsobem ovlivňuje činnost knihoven, mění tradiční postupy a služby, které musí pohotově reagovat na měnící se požadavky uživatelů.⁹

3.5.3 Osobní rozvoj

Člověk se rozvíjí tím, čím se více svým zájmem a osobním tvůrčím schopnostem. K tomu účelu potřebují lidé přístup ke vzdělávacím a kulturním dílům. Knihovna zprostředkovává přístup ke rozmanitému fondu poznatků a výsledků tvůrčích činností, které by si jednotlivec sám nemohl pořídit. Dodnes je důležitou funkcí knihovny zajistit přístup ke sbírkám světové literatury a poznatků vlastní komunity. Knihovna může

⁸ GILL, Philip. *Služby ve veřejných knihovnach: směrnice IFLA/UNESCO pro rozvoj*. Praha: Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR, 2002. 127 s. Aktuality SKIP sv. 20. ISBN 80-85851-14-8

⁹ GILL, Philip. *Služby ve veřejných knihovnach: směrnice IFLA/UNESCO pro rozvoj*. Praha: Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR, 2002. 127 s. Aktuality SKIP sv. 20. ISBN 80-85851-14-8

zásadním způsobem napomáhat každodennímu životu, sociálnímu a ekonomickému rozvoji.

Knihovna je instituce dostupná pro všechny bez ohledu na věk, ekonomické nebo sociální podmínky. Mimo základním úkolem knihovny je uspokojování potřeb dětí a mládeže. Probudit v dětech zájem o své vlastní poznání a umění není snadné, ale podaří-li se to, budou tyto děti z dostupných zdrojů osobního rozvoje po celý život. Pomocí vhodných materiálů si zde děti osvojí získané dovednosti z formálního vzdělávání.

3.5.4 Lokální rozvoj

Spoluprací s místními a regionálními organizacemi může knihovna fungovat jako kulturní centrum a přispívá tak k formování kulturní a sociální identity místní veřejnosti. Může poskytnout prostory ke konání kulturních akcí a setkání, nebo kulturní akce sama provádět. Různost knihovny má být odrazem různých kultur v dané komunitě. Poskytuje materiály v jazycích místní veřejnosti a pomáhá rozvoji místních kulturních tradic. Knihovna je místem setkávání, místem, kde se veřejnost shromáždí. Návštěvníci tak vedou k neformálním kontaktům, jak s členy vlastní nebo cizí komunity. Využívání knihovny může být pozitivní sociální zkušeností. Knihovna je faktorem sociálního a osobního rozvoje a může pozitivně ovlivňovat společenskou změnu. Zajištěním materiálů na pomoc vzdělávání a postupováním informací všem lidem působí knihovna ve prospěch ekonomického a sociálního rozvoje nejen jednotlivců, ale i místní (a širší) společnosti.

3.5.5 Knihovna jako kulturní a společenské centrum lokality a komunity

Knihovny jsou místní službou ve prospěch místní společnosti a této společnosti poskytují své služby. Služby a fondy, které poskytují, vycházejí z místních potřeb, které se mění, proto je nutné je pravidelně sledovat. Knihovna se musí přizpůsobovat sociálnímu a ekonomickému vývoji, demografickým změnám, vlně struktury, úrovni vzdělanosti a zaměstnanosti a působení jiných vzdělávacích a kulturních zařízení. Bez tohoto nemůže sloužit občanům v plné míře. V místě svého působení je hlavní institucí, která shromáždí, uchovává a propaguje místní kulturu ve všech formách a různými způsoby (vedení sbírek k historii místa, výstavy, přednášky, vydávání různých materiálů,

programy k tématice lokality). Knihovna musí vycházet z kultury regionu, ve kterém působí.¹⁰

3.6 Shrnutí

Poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb dle zákona č. 257/2001 Sb. je základní funkcí knihovny. Je zejména, ale pro rozvoj knihovny a rozvoj místa působnosti knihovny jsou důležité i další aktivity, nejen ty, které jsou zákonem definované.

Knihovny slouží různým zájmům a komunitám a fungují jako vzdělávací, kulturní a informační centrum. Při podpoře kulturní a jazykové rozmanitosti se řídí principy základních svobod a rovného přístupu všech k informacím a znalostem při respektování identity a kulturních hodnot. Kulturní a jazyková rozmanitost je společným dědictvím lidstva. Je zdrojem změny, inovace, kreativity a pokojného soužití mezi lidmi. Proto by knihovny na všech úrovních (mezinárodní, národní, místní) měly respektovat, podporovat a prosazovat kulturní a jazykovou rozmanitost a přispívat k dialogu mezi kulturami a aktivnímu občanství.

Knihovna by měla zpracovávat koncepci a strategický plán, v nichž by definovala své poslání, cíle, priority a služby v souvislosti s kulturní rozmanitostí. Tento plán by měl vycházet z podrobné analýzy potřeb uživatelů a vhodných pramenů.¹¹

Knihovny využívá v průměru 15 % obyvatel daného místa. To znamená, že dalších 85% nemá z různých důvodů potřebu nebo nemůže knihovnu využívat. Financování takových služeb pak může být pro veřejnou správu nákladné a nejisté. Knihovna pak může disponovat minimálním množstvím finančních prostředků, –patně placenými pracovníky, minimálně obnovovaným knihovním fondem a bude fungovat jako prosté výpůjční místo. Kromě základních činností mohou knihovny vyvíjet takové aktivity, které by byly užitečné nejen registrovaným uživatelům. Knihovna která plní roli společenského centra, pomáhá rozvoji místního občanství a sociální integraci na místní úrovni, se pak nazývá *komunitní*. Zuzana Jeřková uvádí 4 okruhy, ve kterých může *knihovna napomoci*

¹⁰ GILL, Philip. *Služby ve veřejných knihovněch: směrnice IFLA/UNESCO pro rozvoj*. Praha: Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR, 2002. 127 s. Aktuality SKIP sv. 20. ISBN 80-85851-14-8

¹¹ Manifest UNESCO/IFLA o multikulturní knihovně

regionálnímu a komunitnímu rozvoji, fungovat jako neformální společenské centrum a využívat knihovnickou a informačníinnost ve prospěch celé komunity:

1. *Podpora komunikace a sociální kapitál v místě*, tedy to, co vytváří ve společnosti pocit důvěry, morální sounáležitosti, zodpovědnosti vůči druhým i celku. Zde může výrazně pomoci knihovna, která je místem setkávání, která poskytuje prostor pro setkávání různých skupin i jednotlivců, která tyto skupiny i jednotlivce cíleně propojuje a pomáhá začleňovat ty jednotlivce nebo skupiny, které jsou vyloučeny ze společnosti. Velkým přínosem v této oblasti je schopnost propojovat, komunikovat a spolupracovat s občanými, organizacemi i veřejnou správou.
2. *Zvyčování potenciálu místa*. Komunitu tvoří lidé s mnoha různými zájmy a potřebami. Knihovna by měla být centrem, které pomáhá propojovat zdroje a potřeby místa. Takováinnost vede k poznání, že je možné hledat a uvádět do života řešení místních problémů, která staví na existujícím potenciálu místa, na jeho silných stránkách. K posílení komunity pak dojde společným vyřešením nějakého problému.
3. *Podpora vytváření vztahu k místu, kde žijí*, je v době silného vlivu globalizace důležitá pro spokojený život lidí. Knihovna s využitím kontaktů s místními pamětníky je vhodnou organizací k identifikování místních historických i kulturních zajímavostí. Svými aktivitami může podporovat zachování místních tradic a lidových zvyků, případně pomoci k jejich znovuoživení.
4. *Zapojení občanů do veřejného života v místě*. Demokratická společnost závisí na ochotě lidí vystoupit ze svého soukromí a podílet se na veřejném životě a být odpovědní, že toto konání má smysl. Zapojování informací ve veřejnou správu a veřejného života místní knihovnou by mělo být samozřejmé. Knihovna může být místem setkávání veřejnosti s politiky a řešit tak aktuální problémy komunity i napomáhat rozvoji a plánování. Takové aktivity jsou prevencí proti lhostejnosti lidí. I kdyby veřejná správa a veřejné rozpočty byly maximální, nemohou zajistit dobrý život pasivním občanům. Knihovna je tak vhodným nástrojem ve veřejné správě k probouzení aktivity lidí.¹²

¹² Knihovnicko-informační zpravodaj U Nás, Zuzana Jeřková, Knihovna tzv. komunitní

4. Studium vybraných knihoven

4.1 Metodické poznámky

Vybrané knihovny jsem osobně navštívila. Při zpracování charakteristik knihoven jsem použila techniky pozorování, rozhovoru a studia dokumentů.

Techniku pozorování jsem použila hned při vstupu do knihovny, kdy jsem si všimla osob v knihovně, orientačního systému, prostředí knihovny a při prohlídce knihovny například chování zaměstnanců (plán pozorování viz příloha 1).

Formou rozhovoru s editeli nebo jiným pověřeným zaměstnancem jsem získávala informace týkající se provozu knihovny, historie knihovny, spolupráce knihovny s jinými organizacemi, úlohu knihovny v obci a zhodnocení současného stavu knihovny (záznamový arch rozhovoru viz příloha 2).

Studiem dokumentů (seznam studovaných dokumentů viz příloha 3), které jsem si vyhledala, nebo byly dostupné na webových stránkách jednotlivých knihoven, jsem sestavila popis každé z nich. Při srovnávání se zaměřuji na indikátory Metodického pokynu Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými obcemi a kraji na území České republiky, který vymezuje standard veřejných knihovnických a informačních služeb, které jsou užívatelům v knihovnách poskytovány v níže uvedených kategoriích (viz dále). Hodnoty v těchto kategoriích jsou definovány jako optimální a jejich dosažení garantuje dobré podmínky pro poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb, při němž základním kritériem je počet obyvatel. Vybrané knihovny patří do kategorie měst s 20 až 40 tis. obyvatel.

Provozní doba knihovny pro veřejnost

Služby knihoven by měly být využívány uživateli maximálně a to mimo jejich pracovní dobu. Podle situace v místě je například vhodné přizpůsobit otevírací hodiny knihovny například v odpoledních hodinách, v sobotu a neděli. Optimum pro vybrané knihovny je 45 až 50 hodin v týdnu.

Tvorba knihovních fondů a informačních zdrojů

Knihovní fond a další informační zdroje jsou určeny k tomu, aby uživatelé měli a kvalitně dostatečně uspokojovaly potřeby a zájmy uživatelů. Knihovny musí tyto zdroje

systematicky doplňovat. Knihovní fond vyřazuje soustavnou obměnou, aby si zachoval svůj společenský význam a přiměřenou aktuálnost. Hodnotícím kritériem v tomto případě je částka v Kč na jednoho obyvatele vydaná na nákup knihovního fondu a informačních zdrojů na kalendářní rok (optimum je 25 až 35 Kč) nebo počet knihovních jednotek doplněných do knihovního fondu za jeden rok (optimum je 4 000 až 7 500 knihovních jednotek).

Počet veřejných přístupných stanic připojených k internetu

Optimální hodnota veřejných přístupných stanic je 10 až 15, ale pokud je v obci zřízeno jiné veřejné přístupné místo přístupu k internetu mimo knihovnu, je tento počet možné snížit.

Studijní místa a prostory pro uživatele knihovny

Knihovny nabízejí místa, která je možné využít ke studiu a práci s knihovními dokumenty a informačními zdroji. V rámci možností je vhodné vytvářet čítárny a studovny. Optimum je 40 až 70 studijních míst.

Obecné principy dostupnosti ve veřejných knihovnických a informačních službách.

Obecné principy vyplývají z knihovního zákona. Služby knihovny musí být dostupné všem bez rozdílu. Informace jsou k dispozici i dálkovým přístupem prostřednictvím webových stránek, které splňují podmínky veřejného webu (web veřejně přístupný pro zrakově a sluchově postižené). Dostupná knihovna se zpravidla nachází v centru města. Její docházková vzdálenost by neměla přesáhnout 15 minut pěší chůze nebo jízdy ve veřejném dopravním prostředkem.

Kulturní a společenské aktivity

Dalším cílem jsou vzdělávání a kulturní a společenské aktivity, které jednotlivé knihovny vytvářejí. Tyto činnosti přímě napomáhají regionálnímu rozvoji. Důležité je zaměřit se na cílovou skupinu obyvatel a to děti, mládež, matky nebo seniory. Ukazatelem je celkový počet akcí.

Financování knihoven

Posledním kritériem srovnávání studovaných knihoven jsou jejich finanční možnosti. Všechny knihovny jsou dle zákona o obcích příspěvkové organizací a proto je jejich hlavním příjmem příspěvek z rozpočtu města. Regionální funkce knihoven jsou financovány z rozpočtu kraje. Na konkrétní účely mohou knihovny využívat již zmíněné dotační tituly a právě to, jak knihovny získávají a využívají dotační tituly ve svých prospěch, může napomáhat jejich rozvoji, protože rozpočty obcí jsou mnohdy velmi omezené a pokrývají jen základní činnosti. Kritériem pro srovnávání je v tomto případě, zda knihovny vůbec získávají finanční prostředky z dotačních titulů a v jaké výši.

Plnění kritérií je možné zachytit výše uvedenými technikami. Pozorováním bylo možné zachytit počet veřejných přístupných stanic připojených k internetu, studijní místa a prostory pro uživatele knihoven a obecné principy dostupnosti veřejných knihovnických a informačních služeb. Rozhovorem jsem zjistila kritéria kulturní a společenské aktivity a financování knihoven. Klíčovým výše uvedeným kritériím sloužilo studium dokumentů jako jsou statistické dokumenty, výroční zprávy nebo informace dostupné na webových stránkách přístupných knihoven.

4.2 Městská knihovna Písek

| | |
|-----------------|--------------------------------|
| Zřizovatel: | Město Písek |
| Počet obyvatel: | 29 878 |
| Právní forma: | příspěvková organizace |
| Uživatelé: | 4 794 registrovaných uživatelů |
| Knihovní fond: | 135 324 knihovních jednotek |
| Výpůjčky: | 309 518 ks |

Městská knihovna Písek je základní knihovnou s univerzálním fondem, která poskytuje knihovnické a informační služby všem občanům bez rozdílu. Vykonává informační, kulturní a vzdělávací činnost. Získává, zpracovává, uchovává a zpřístupňuje informace, literaturu a další kulturní hodnoty. V rámci regionální služby poskytuje výmněné soubory a konzultační služby více než desítku veřejným knihovnám v regionu.

Knihovna v Písku byla založena již v roce 1841 a tak patří mezi nejstarší veřejné městské knihovny v České republice. Původně sídlila v budově gymnázia. V roce 1904 se sloučila s tehdy moderní sokolskou knihovnou. Již v roce 1920 vzniklo hudební oddělení a v roce 1927 oddělení cizojazyčné literatury. Rozvojem knihovny došlo k prostorovým problémům, které v roce 1934 vyřešila nová budova bývalé písecké spojitelné. Za druhé světové války se podařilo zachránit přes 2 000 svazků, které neměly být zlikvidovány pro protiněmecký obsah. V padesátých letech přibyla knihovna okresní funkce a stala se koordinátorskou knihovnou pro knihovnické práce v okrese. Od roku 1970 sídlí knihovna v budově na Alšovském náměstí. Tato budova ukrývá ve svém zdivu raně gotický dům. Dochovaly se fragmenty odtěsaných konzol a výběhů fleber, gotické portály a zbytek gotické klenby. Z roku 1800 pochází empírová fasáda, kterou zdobí keramické vázy od hraběte Josefa Svobody. Rekonstrukce pro umístění knihovny probíhala v letech 1968-1970. V dalších letech získala místnosti v sousedním domě, který má empírovou fasádu s jednoduchým dekorem. Po přestěhování knihovny vznikla nová oddělení a zázemí pro kulturní potřeby, rozvíjely se služby včetně možnosti volného výběru. V 90. letech začala knihovna s automatizací. Knihovna obsahuje oddělení pro dospělé, oddělení pro mládež, oddělení pro děti, hudební oddělení, čítárnu a studovnu. Služby mohou vyúfňovat i speciální knihovnické služby, jako jsou například bibliograficko-informační služby, meziknihovní výpůjční služby nebo internetové služby.¹³

Městská knihovna v Písku řeší problém nevyhovujících prostorových podmínek, tak aby se přiblížila současným moderním trendům v pojetí knihovny. V současné době (Červen 2010) připravuje ředitel knihovny návrh na realizaci nové knihovny, která by měla být řešena v budovách nebo v prostorech Sladovny, které jsou již využívány pro konání kulturních akcí typu výstav a rovněž je využívá knihovna při pořádání velkých přednášek, které není možné realizovat v budově knihovny.

Knihovna disponuje klubovnou s kapacitou do padesáti osob. Intenzivně spolupracuje se sokolskými zařízeními v Písku. Například stěnní umělecká díla realizovala informační systém knihovny, plakáty na podporu čtení nebo samotné logo knihovny, základní díly pravidelně navštěvují městské oddělení, které aktivně připravuje

¹³ *Městská knihovna Písek* [online]. 2010 [cit. 2010-12-30]. Dostupné z WWW: <www.knih-pi.cz>.

programy na podporu četby. Spolupráce je viditelná již při vstupu do knihovny. Ve všech prostorech chodeb jsou umístěny práce dětí základních škol a studentů umleckých škol. Návštěvník se zde může pohodlně posadit a při kávě z automatu komunikovat s dalšími návštěvníky knihovny.

Jedním z cílů knihovny je rovněž navázání spolupráce s veřejnými i neziskovými organizacemi města Písek s cílem rozvíjet a zajistit kulturní a vzdělávací činnost knihovny. Povinnost mezi obcemi města knihovna zvýšila prostřednictvím standardních i netradičních marketingových postupů, aktivní komunikace s médii a kompletními vizuálními designy i struktury webových stránek knihovny¹⁴.

Provozní doba knihovny pro veřejnost

V říjnu 2009 došlo ke změně výpůjční doby a to rozšířením sobotního provozu. Provozní doba knihovny je 39 hodin týdně, ve čtvrtek má knihovna zavazovací a sobotní provoz je od 9-12 hodin.

Tvorba knihovnických fondů a informačních zdrojů

Knihovna se dělí na oddělení beletrie a fiktivní, oddělení naučné literatury a studovnu, dětské oddělení, hudební oddělení, oddělení regionálních služeb. V rámci těchto oddělení knihovna disponuje knihovnickým fondem velikosti 135 324 knihovnických jednotek s ročním přírůstkem 6 646 knihovnických jednotek.

Veřejně přístupný internet a studijní místa v knihovně

Veřejně přístupný internet se nachází ve všech počítačových místnostech pro veřejný internet, dále také v fiktivní, jeden ve studovně a také v dětském oddělení. Celkem je to tedy deset míst pro veřejně přístupný internet, 2-3 studijní místa se nachází ve všech odděleních. Studovna disponuje 15 studijními místy.

¹⁴ Výroční zpráva za rok 2009. Písek : Městská knihovna v Písku, 2010. 25 s.

Obecné principy dostupnosti ve veřejných knihovnických a informačních službách

Knihovna je umístěna v centru města s dostatečným množstvím parkovacích míst. Vzhledem k tomu, že se nachází v objektu kulturní památky, je problém přístupnosti pro tělesně postižené.

Kulturní a společenské aktivity

Knihovna zajišťuje kulturní a vzdělávací akce jako jsou přednášky, exkurze, kulturní pořady. V roce 2009 uspořádala knihovna 203 kulturních a vzdělávacích akcí pro veřejnost. Jako organizátor, pořadatel nebo spolupřadatel se zaměřuje na akce, které se zabývají především propagací a popularizací knih, knihovny a čtení v obci. Aktivity knihovny nejsou určeny pouze zaregistrovaným čtenářům, ale všem občanům bez rozdílu. Pravidelně jsou organizovány besedy s významnými osobnostmi spjatými s knihami a s knižní kulturou, které jsou konány v klubovně knihovny nebo například výstavy na chodbách knihovny. Knihovna intenzivně spolupracuje se základními i středními školami, kterým nabízí celou řadu informačních vzdělávacích lekcí koncipovaných pro různé věkové skupiny dětí a mládeže. Pro seniory jsou ve studovně pořádány individuální kurzy práce s počítačem. Cílem knihovny do budoucna je výrazněji napomoci rozvoji regionálního a komunitního života prostřednictvím podpory komunikace a sociálního kapitálu ve městě, především zapojením občanů do veřejného života a také podporou vytváření vztahu k městu Písku. Město Písek, resp. oddělení kultury a cestovního ruchu městského úřadu nechalo v roce 2005 vyhotovit marketingovou studii o stavu kultury ve městě Písku. Z této studie vyplývá, že v rámci oblíbenosti kulturních zařízení v Písku se Městská knihovna neobjevila ani v první desítce.

Financování knihovny

Celkové roční náklady knihovny v roce 2009 činily téměř 10 500 tisíc korun. Příspěvek města činil 80 % celkových nákladů. Knihovna měla vlastní tržby z prodeje služeb 470 tisíc korun a zbylé prostředky ve výši téměř 1 400 tisíc korun byly dotace (na zajištění regionálních funkcí knihoven 1 300 tisíc korun a v rámci grantového programu Veřejné informační služby knihoven VISK 3.6 Regionální knihovní systém 83 tisíc korun).¹⁵

¹⁵ Výroční zpráva za rok 2009. Písek : Městská knihovna v Písku, 2010. 25 s.

Celkový dojem - zhodnocení

Knihovna má velmi výhodnou pozici a je snadno k nalezení. Po vstupu se návštěvník ihned snadno orientuje pomocí přehledného orientačního systému. V knihovně bylo i v dopoledních hodinách cca 20 návštěvníků a dvacet lidí čeká ze základní školy. V měsíci květnu 2010 realizovala knihovna 17 kulturních a vzdělávacích akcí, které jsou organizovány převážně z osobních aktivit zaměstnanců knihovny. Zaměstnanci ve všech odděleních byli velmi vstřícní a ochotni odpovídat na otázky. Od roku 2008 má knihovna nového editele. Dle statistik vzrostla v roce 2009 návštěvnost knihovny i výpůjčky. Knihovna působí jako komunitní centrum, které přispívá rozvoji kultury a vzdělávání ve městě.

Přehled jednotlivých kritérií ó Městská knihovna Písek (aktuální stav 2009/2010)

Tabulka . 1

| Kriterium | Ukazatele a jejich hodnoty | Poznámka |
|--|--|----------|
| 1. Provozní doba knihovny pro veřejnost | <ul style="list-style-type: none"> - 39 hodin týdn - prov. doba denní od 9-18 hodin, sobota 9-12 hodin - úterek, neděle zavazeno | |
| 2. Tvorba knihovnických fondů a informačních zdrojů | <ul style="list-style-type: none"> - velikost knihovnického fondu 135.324 knih. jednotek - roční přírůstek knih fondu 6.646 ks | |
| 3. Veřejně přístupný internet a studijní místa v knihovně | <ul style="list-style-type: none"> - počet veřejně přístupných míst k internetu 10 (1 studovna, 3 veřejný internet, 3 čítárna, 3 dětské odd.) - 30 studijních míst | |
| 4. Obecné principy dostupnosti veřejných knihovnických a informačních služeb | <ul style="list-style-type: none"> - umístění knihovny v centru, velmi dobrá docházková vzdálenost - webové stránky přístupné | |
| 5. Kulturní a společenské aktivity | <ul style="list-style-type: none"> - typy aktivit: kulturní akce, vzdělávací přednášky, exkurze, kolení, soutěže pro děti - počet akcí celkem za rok - 203 | |
| 6. Financování knihovny | <ul style="list-style-type: none"> - celkové roční náklady: 10 480 tisíc korun - příspěvky z rozpočtu města: 8 400 tisíc korun - vlastní příjmy: 470 tisíc korun - dotace: 1 400 tisíc korun | |
| 7. Celkový dojem - zhodnocení | <ul style="list-style-type: none"> - velmi příjemné prostředí knihovny - ochotní a aktivní zaměstnanci - knihovna plní funkci kulturního a společenského centra ve městě | |

4.3 Schmidingerova knihovna ve Strakonících

| | |
|-----------------|--------------------------------|
| Zřizovatel: | Město Strakonice |
| Počet obyvatel: | 23 872 |
| Právní forma: | spolková organizace |
| Uživatelé: | 4 224 registrovaných uživatelů |
| Knihovní fond: | 116 195 knihovních jednotek |
| Výpůjčky: | 289 957 knihovních jednotek |

Schmidingerova knihovna ve Strakonících je základní knihovnou s univerzálním fondem, která poskytuje knihovnické a informační služby všem občanům bez rozdílu. Vykonává informační, kulturní a vzdělávací činnost. Získává, zpracovává, uchovává a zpřístupňuje informace, literaturu a další kulturní hodnoty a je knihovnou pověřenou výkonem regionálních funkcí pro knihovny regionu.

Založena byla kolem roku 1843, kdy pater Josef Schmidinger vytvořil soubor knih. V roce 1880 byla knihovna umístěna v tzv. Besedě na Velkém náměstí. Po výstavbě a otevření Spolkového domu - Sokolovny - byla knihovna přemístěna do dvou místností v prvním patře. Do roku 1946 byla knihovna umístěna v bývalé tlocviňské obecné škole a poté přestěhována do prostor místního hradu, kde sídlí dodnes. V roce 1951 vzniklo první hudební oddělení, později jen koutek gramofonových desek. V roce 1981 vzniklo regionální oddělení. Od roku 1997 zde působí samostatné informační oddělení pro neziskový sektor - RC ICN (regionální centrum Informačního centra nadací a jiných neziskových organizací). O rok později se Schmidingerova knihovna stala jedinou knihovnou v jižních Čechách se samostatným oddělením pro nevidomé čtenáře, které zvukové knihy¹⁶ zdarma zasílá domů. Celkovou rekonstrukcí včetně celého areálu hradu prošla knihovna v roce 2006. Od 9. května 2007 se knihovna nachází v převodních zrekonstruovaných prostorech. V roce 2008 bylo 165. výročí založení knihovny ve Strakonících.¹⁷

Knihovna je po celkové rekonstrukci, ale některé prostory zůstávají nedořešeny. V roce 2008 byla v rámci knihovny otevřena Hradní věž - sklepní prostor, který je využíván sezónně hlavně turisty. K dispozici je zde internet, knihy, mapy, regionální informace a drobné občerstvení. Knihovna je po adatelem přes 270 kulturních

¹⁶ Zvukové knihy jsou knihy namluvené na audio-nosiči.

¹⁷ Schmidingerova knihovna Strakonice [online]. 2010 [cit. 2010-12-30]. Dostupné z WWW: <www.knih-st.cz>.

a vzdělávacích akcí. Pro tento účel knihovna využívá zrekonstruovaný pednář-kový sál pro cca 80 osob, který využívá zároveň jako výstavní síň a vzhledem k samostatnému vstupu bez závislosti na provozu knihovny její i krátkodobě pronajímá.

Provozní doba knihovny pro veřejnost

Provozní doba knihovny je 44 hodin týdně, v úterý má knihovna zavazovací a sobotní provoz je od 8-12 hodin. Uživatelům knihovny je k dispozici samoobslužný knihovní box Herbie. V případě, že budou vracet knihu v den, kdy knihovna nemá otevřeno, využijí samoobslužný box, který je k dispozici 24 hodin denně. Následující pracovní den knihovnice zpracují vrácené knihy a odepíší je uživatelům zůstatku. Knihovní box bývá využíván hlavně o víkend, tímto způsobem bývá vráceno kolem dvaceti knih.

Tvorba knihovních fondů a informačních zdrojů

Knihovna se dělí na oddělení pro dospělé, oddělení pro děti, čítárna, hudební oddělení, pro nevidomé, regionální oddělení a metodické oddělení. V rámci těchto oddělení knihovna disponuje s knihovním fondem velikosti 116 195 knihovních jednotek s ročním přírůstkem 8 073 knihovních jednotek.

Veřejně přístupný internet a studijní místa v knihovně

V knihovně je osm dostupných míst k síti internet. Pět míst se nachází ve studovně, jedno v hudebním oddělení a dvě v dětském oddělení. Mimo knihovnu zde sezónně funguje Hradní věž, kde je dostupný internet i pro turisty a návštěvníky zámku za symbolický poplatek deset korun a kde je zároveň dostupný i denní tisk. Studijní místa se nachází převážně v hudebním oddělení a studovně. V prostorech pro volný výběr mnoho prostoru pro studijní místa není. Celkem se v knihovně nachází cca 30 míst.

Obecné principy dostupnosti ve veřejných knihovnických a informačních službách.

Knihovna se nachází v areálu zámku ve Strakoncích, její sídlo není přímo v centru města. Vzhledem k absenci náměstí jako centra obce symbolizuje zámek kulturní centrum, proto je zde dostupnost dobrá. Historický objekt zámku komplikuje přístupnost knihovny pro tělesně postižené. V knihovně se nachází prostory, které jsou pro tělesně postižené

nepřístupné. Knihovna zajišťuje rozvoz knih pro imobilní obyvatele Strakonice a domovy důchodců.

Financování knihovny

Celkové roční náklady knihovny v roce 2009 činily 11 201 tisíc Kč. Město Strakonice poskytuje knihovně příspěvek ve výši 8 875 tisíc Kč. Vlastní příjmy knihovny jsou ve výši 758 tisíc Kč včetně dotací z Krajského úřadu Jihočeského kraje 1 661 tisíc korun (na podporu rozvoje regionálních funkcí a příspěvkové programy odboru kultury) a z Ministerstva kultury 15 tisíc korun.¹⁸

Celkový dojem

Knihovna se nachází v příjemném prostředí strakonického zámku. Rekonstrukce takového objektu jistě nebyla jednoduchá. I přes odborný projekt, jak podotkly pracovníce knihovny, jsou zde nedostatky, které díky rekonstrukci vznikly. Například odbavovací místo je v nejužší části knihovny, anebo je patrná absence ústupu a minimální prostory ústupu pro zaměstnance. Tyto nedostatky jsou však známy jen odborníkům a zaměstnancům knihovny, kterým komplikují práci, běžný návštěvník je jen těžko rozpozná. Jihle vstup do knihovny je patrná spolupráce se základními jednotkami, které zde využívají prostory k výstavbě prací svých fláků a tím zpřístupní prostory knihovny.

¹⁸ Výroční zpráva za rok 2009. Strakonice: Tiskárna Mědingerova knihovna Strakonice, 2010. 31 s.

Přehled jednotlivých kritérií o Mědingerova knihovna ve Strakonici (aktuální stav 2009/2010)

Tabulka . 2

| Kriterium | Ukazatele a jejich hodnoty | Poznámka |
|--|---|--|
| 1. Provozní doba knihovny pro veřejnost | <ul style="list-style-type: none"> - 44 hodin týdn - provozní doba denně od 8-18 hodin, sobota 8-12 hodin - úterý, neděle zavazeno | HERBIE BOX o možnost vrátit veřejnou knihu 24 hodin denně |
| 2. Tvorba knihovních fondů a informačních zdrojů | <ul style="list-style-type: none"> - velikost knihovního fondu 116 195 knihovních jednotek - roční přírůstek knih fondu: 8 073 jednotek | |
| 3. Veřejně přístupný internet a studijní místa v knihovně | <ul style="list-style-type: none"> - počet přístupných míst k internetu: 8 - počet studijních míst: 30 | |
| 4. Obecné principy dostupnosti veřejných knihovnických a informačních služeb | <ul style="list-style-type: none"> - umístění knihovny mimo centrum, ale v kulturním centru zámku, docházková dostupnost 20 min. - webové stránky přístupné v etně d tského webu | velmi pozitivně hodnotím d tský web |
| 5. Kulturní a společenské aktivity | <ul style="list-style-type: none"> - typy aktivit: kulturní akce, vzdělávací přednášky, výstavy, přírodovědné akce s SOP - počet akcí celkem za rok o 270 - spolupráce s neziskovými organizacemi (NO) - Informační centrum NO a EU, Ekoporadna | velmi rozšířená spolupráce s NO, 1/3 akcí provádí Informační centrum |
| 6. Financování knihovny | <ul style="list-style-type: none"> - celkové roční náklady: 11 201 tisíc korun - příspěvky z rozpočtu města: 8 875 tisíc korun - vlastní příjmy: 758 tisíc korun - dotace: Krajský úřad o 1 661 tisíc korun, MKR o granty o 15 tisíc korun | |
| 7. Celkový dojem - zhodnocení | <ul style="list-style-type: none"> - velmi příjemné prostředí knihovny, vhodné prostory pro konání kulturních a vzdělávacích akcí - knihovna plní funkci kulturního a společenského centra ve městě | |

4.4 Městska knihovna v Kutné Hoře

| | |
|-----------------|--------------------------------|
| Zřizovatel: | Město Kutná Hora |
| Počet obyvatel: | 21 074 |
| Právní forma: | společenská organizace |
| Uživatelé: | 3 000 registrovaných uživatelů |
| Knihovní fond: | 81 841 knihovních jednotek |
| Výpůjčky: | 200 000 knihovních jednotek |

Městská knihovna v Kutné Hoře je veřejnou univerzální knihovnou, která utváří univerzální knihovní fond. Je pověřena Státním úřadem pro územní rozvoj výkonem regionálních funkcí, trvale uchovává speciální fond regionálních dokumentů se vztahem ke Kutné Hoře a Kutnohorsku.

V roce 1848 byla založena Kutnohorská městská knihovna. Na počátku bylo evidováno pouze 840 svazků. Na začátku 20. století zámožní obyvatelé města vnovali knihovnu tisíce svazků. V roce 1928 byla provedena systematická katalogizace knižního materiálu. O deset let později byla knihovna přestěhována do Husovy ulice bývalý dům spojitelný, kde se knihovna nachází dodnes. V roce 1979 bylo rozhodnuto o celkové rekonstrukci knihovny. V roce 1991 byla v prostorech dvora vybudována letní terasa s obložení. V roce 1996 se z okresní knihovny stává městská knihovna zřizovaná městem Kutná Hora. O rok později byla dokončena komplexní automatizace knihovního systému a o další rok později byla v provozu první internetová stanice. Od roku 2001 se knihovna prezentuje webovými stránkami.

V roce 2009 byla vypracována projektová dokumentace na novou moderní knihovnu, která by měla být vystavěna v prostorech starého autobusového nádraží. Tato studie řeší nedostatkové prostory stávající knihovny v historickém objektu včetně kulturního a přednáškového sálu a míst k parkování. Realizace nové knihovny bude záležet na finančních možnostech města Kutná Hora.¹⁹

¹⁹ *Městská knihovna v Kutné Hoře* [online]. 2010 [cit. 2010-12-30]. Dostupné z WWW: <www.knihovna-kh.cz>.

Provozní doba knihovny pro veřejnost

Provozní doba knihovny je 43,5 hodin týdně, v úterý má knihovna zavazovací a sobotní provoz je zaveden od 8,30 do 14 hodin. Provozní doba daného oddělení je soustředěna na odpolední provoz denně od 12,30 do 18 hodin.

Tvorba knihovnických a informačních zdrojů

Knihovna je rozdělena mezi pět tematicky odlišných oddělení a oddělení informačních služeb (zde je k dispozici veřejně přístupný internet, denní tisk, centrální evidenci tiskárny, kopírovací služby a mezivýpůjčková služba), hudební oddělení a studovna s přírůstkem fondem, oddělení pro dospělé, oddělení pro děti a mládež a oddělení regionálních služeb knihovnám. Knihovna disponuje knihovním fondem velikosti 81 841 knihovních jednotek s přírůstkem 5 302 knihovních jednotek.

Veřejně přístupný internet a studijní místa v knihovně

Veřejně přístupný internet provozuje oddělení informačních služeb, kde jsou k dispozici tři místa. Pro děti do patnácti let je internet k dispozici v oddělení pro děti a mládež. Internet mohou registrovaní uživatelé využívat po dobu dvou hodin a mohou si její dopadu zamluvit. Počet studijních míst v celé knihovně je 30.

Obecné principy dostupnosti ve veřejných knihovnických a informačních službách

Knihovna je umístěna v centru města, docházková vzdálenost je dobrá. V centru historického jádra města Kutná Hora nejsou dostatečná parkovací místa. Toto by mělo být v budoucnu vyřešeno v rámci výstavby nové knihovny.

Kulturní a společenské aktivity

Celoročně pracuje knihovna na podáních pro mateřské a základní školy nejen v Kutné Hoře. Akce pro školy jsou na objednávku a rozděleny pro mateřské školy, první stupeň základní školy, druhý stupeň základní školy a družiny. Pro školy vytváří knihovna lekce informatické výchovy a tematické besedy. Spolupracuje s Ústavem sociální péče Barbora, Bartoloměj a červený Hrádek. Ve sledovaném roce zorganizovala knihovna 212 akcí pro širokou veřejnost.

Financování knihovny

Celkové roční náklady knihovny v roce 2009 činily 8 171 tisíc korun. Příspěvek města činil 5 650 tisíc korun. Vlastní tržby knihovny z prodeje služeb byly ve výši 579 tisíc korun. Knihovna získala dotaci ve výši 150 tisíc korun na rozšíření systému Clavius REKS pro knihovny pověšeného regionu Kutná Hora. Další dotace jsou dotace kraje na výkon regionálních funkcí ve výši 1 792 tisíc korun.

Celkový dojem - zhodnocení

Knihovna působila jako otevřené centrum. I přes dopolední hodiny se zde pohybovali lidé a to jak v oddělení informačních služeb, tak i v oddělení pro dospělé. Oddělení pro děti bylo dopoledne pro veřejnost zavěšeno. Paní editelka se inspirovala v zahraničí a na které nám ty se snaží zavést do praxe. Jedním z návrhů je zrušení obslužného pultu, aby knihovnice nepůsobily jako prodáváčky, ale aby byly v kontaktu s lidmi v oddělení. I přes nedostatek prostoru v knihovně je zde snaha mít co nejvíce knih ve volném výběru. Realizace nové knihovny v Kutné Hoře povede jistě k dalšímu rozvoji knihovny, která tak bude přínosná i pro samotné město.

Přehled jednotlivých kritérií o Městská knihovna Kutná Hora (aktuální stav 2009/2010)

Tabulka . 3

| Kriterium | Ukazatele a jejich hodnoty | Poznámka |
|--|---|---|
| 1. Provozní doba knihovny pro veřejnost | <ul style="list-style-type: none"> - 43,5 hodin týdn - prov. doba denně od 8,30 do 18 hodin - úterý, neděle zavazeno | sobotní provoz od 8,30 do 14,00 hodin |
| 2. Tvorba knihovních fondů a informačních zdrojů | <ul style="list-style-type: none"> - velikost knihovního fondu 81 841 knih. jednotek - roční přírůstek knih fondu: 5 302 knih. jednotek | |
| 3. Veřejně přístupný internet a studijní místa v knihovně | <ul style="list-style-type: none"> - počet přístupných míst k internetu: 8 - studijních míst 35 | samostatné oddělení informačních služeb |
| 4. Obecné principy dostupnosti veřejných knihovnických a informačních služeb | <ul style="list-style-type: none"> - umístění knihovny dobré v centru města - webové stránky přehledné, pro běžného uživatele dostatečně užitečné | |
| 5. Kulturní a společenské aktivity | <ul style="list-style-type: none"> - typy aktivit: kulturní a vzdělávací - počet akcí celkem za rok: 212 - spolupráce s neziskovými organizacemi (NO): základní a mateřské školy | |
| 6. Financování knihovny | <ul style="list-style-type: none"> - celkové roční náklady: 8 171 tisíc korun - příspěvky z rozpočtu města: 5 650 tisíc korun - vlastní příjmy: 579 tisíc korun - dotace: 150 tisíc korun | |
| 7. Celkový dojem o zhodnocení | knihovna i v nedostatečných prostorech působí jako komunitní centrum, velkým přínosem bude vybudování nové knihovny s dostatečným prostorem | |

4.5 M stská knihovna Litvínov

| | |
|-----------------|--------------------------------|
| Z izovatel: | M sto Litvínov |
| Po et obyvatel: | 26 500 |
| Právní forma: | p ísp vková organizace |
| Uflivatelé: | 2 352 registrovaných uflivatel |
| Knihovní fond: | 80 307 knihovních jednotek |
| Výp j ky: | 104 450 knihovních jednotek |

M stská knihovna v Litvínov je ve ejnou univerzální knihovnou, která utvá í univerzální knihovní fond a je pov ena výkonem regionálních funkcí.

Zakládání vzd lávacích spolk na Litvínovsku se datuje jifl v 19. století. 18. listopadu 1906 byla založena Ve ejná knihovna v Horním Litvínov s názvem šHavlí ekõ a o dva roky pozd ji díky dobrovolným dar m jifl m la kolem 1800 svazk . V roce 1919 byl vydán knihovnický zákon o povinnosti z izování obecních knihoven, proto byly v roce 1920 a 1921 v okolí Litvínova založeny dal-í obecní knihovny. V padesátých letech 20. století dokonce knihovna sídlila na M stském národním výboru. Afl do roku 1998 se knihovna n kolikrát st hovala. V tomto roce byla naposledy p est hována do Soukenické ulice, kde prob hla její automatizace. Pomocí dotací a grant Ministerstva kultury se poda ilo do roku 2005 provést automatizaci a po ídit n kolik po íta do d tského odd lení. V roce 2006 oslavila knihovna 100. výro í založení, p i kterém prob hl k est knihy o historii litvínovské knihovny a publikace d tských prací. Zárove v tomto roce získala knihovna druhé místo v sout fli o nejlep-í knihovnickou prezentaci na Internetu Biblioweb 2006 v kategorii obec s 15 ó 35 tisíci obyvateli. V následujících letech se v celostátní sout fli prezentace knihoven Biblioweb umístila dvakrát na prvním míst v kategorii p ístupnosti pro t fce zrakov postiflené. V roce 2009 byla podepsána smlouva o poskytnutí dotace z rozpo tových prost edk regionální rady regionu soudrřnosti Severozápad ve vý-i 40 527 308 K na projekt s názvem Komunitní knihovna Litvínov. Hlavním cílem projektu je roz-í it a rekonstruovat budovu knihovny, jejífl technický a dispozi ní stav neumofl uje pot ebný rozvoj a zkvalitn ní slufleb. Jedná se o rekonstrukci stávajícího objektu knihovny a vybudování jednopodlaflní p ístavby s vnit ním atriem se zelení. V p ístavb vznikne místnost pro komunity, po íta ová u ebna a ítárna pro d ti. Dokon ení plánované rekonstrukce je plánováno do 30. ervence 2011.

V září 2009 byla knihovna z důvodu velké havárie vody a probíhající rekonstrukce přestěhována do provizorních prostor do Penzionu pro seniory ve Vodní ulici, kde se nachází i v současné době. Z tohoto důvodu bylo nemožné posuzovat prostory knihovny, která se nachází v provizorních prostorech. Pro pořádání různých aktivit vyufflívá knihovna do současné místnosti v klubu seniorů. V roce 2009 byla knihovna přetmácena, neřprohlo její přestěhování do prostor Penzionu pro seniory. Dosavadní široké doplňkové aktivity knihovny jsou zárukou, že potenciálně vzniklé Komunitní knihovny bude vyufflít. Knihovna by se tak měla stát uffivatelsky příjemným místem, kam budou občané rázného věku a zájemci chodit za informacemi a zábavou.²⁰

Provozní doba knihovny pro veřejnost

Provozní doba knihovny je 30 hodin týdně, ve středu má knihovna zavazovací a sobotní provoz není zaveden vůbec. Provozní doba daného oddělení je pouze čtyři hodiny denně od 13 do 17 hodin a čtyři dny v týdnu.

Tvorba knihovnických fondů a informačních zdrojů

Lenění knihovny je na oddělení pro dospělé, studovna, dané oddělení. V rámci studovny je k dispozici i veřejný internet. Knihovna disponuje knihovnickým fondem velikosti 80 307 knihovnických jednotek s ročním přírůstkem 4 344 knihovnických jednotek.

Veřejně přístupný internet a studijní místa v knihovně

Ve veřejně přístupný internet se nachází ve studovně s možností přístupu do studijních míst. Registrovaní uffivatelé knihovny mají k dispozici třicet minut přístupu na internet zdarma, ostatní tuto službu platí jednu korunu za minutu. Každý čtvrtek mají nezaměstnaní možnost zdarma vyufflít přístupu na internet za účelem získání pracovního místa. V rámci studovny má knihovna vybudovaný mobilní daný koutek, aby mohli rodiče nerušeně studovat. Webové stránky knihovny jsou velmi přehledné a snadno se návštěvníci zorientují. Webová prezentace knihovny v roce 2009 získala první místo v celostátní soutěži Biblioweb v kategorii přístupnosti pro tělesně zrakově postižené.

²⁰ *Městská knihovna Litvínov* [online]. 2010 [cit. 2010-12-30]. Dostupné z WWW: <www.knihovna-litvinov.cz>.

Obecné principy dostupnosti ve veřejných knihovnických a informačních službách

Knihovna je umístěna v centru města. Rovněž provizorní prostory ve Vodní ulici se nachází v docházkové vzdálenosti od původního sídla knihovny. Nově zrekonstruovaná knihovna bude včetně bezbariérový přístup pro tělesně postižené.

Kulturní a společenské aktivity

Knihovna zajišťuje běžné kulturní a vzdělávací akce jako jsou přednášky, exkurze, kulturní poady a mimo to také Univerzitu volného času, v rámci které jsou pořádány výlety do okolí například s výjímkou v kole nebo návštěvou muzea. Od září 2009 se rozběhne již sedmý semestr. Univerzita volného času je zaměřena na zlepšení času pro seniory. Pro děti zorganizovala knihovna šPrázdny s knihovnou, akce zahrnovala koupání, turnaj ve stolním tenise, letní kino pod stanem, odpolední bowlení. Litvínovská knihovna má také editorní činnost, vydala čtyři publikace. První byla k stoletému výročí Stoletá historie Městské knihovny v Litvínov, na dalších dvou se podílely základní školy a gymnázium, které byly vyhlášeny jako literární výtvarné projekty. Poslední brožura Knihovny Krušnohoří vznikla ve spolupráci s Městskou knihovnou Olbernhau, která byla financována v rámci podpory Phare. V roce 2009 (kdy byla knihovna opět otevřena) zorganizovala 279 akcí pro veřejnost.

Financování knihovny

Celkové roční náklady knihovny v roce 2009 činily 5 323 tisíc korun. Příspěvek města činí 5 023 tisíc korun. Knihovna má vlastní tržby z prodeje služeb ve výši 300 tisíc korun. Knihovna získala dotaci v roce 2009 pouze 5 tisíc korun na přírodní tábor pro děti, z čehož došlo uzavření knihovny na 5 měsíců.

Celkový dojem - zhodnocení

Knihovna se nachází v provizorních prostorech Penzionu pro seniory, proto nelze její pozici ani prostory, ve kterých se nachází, hodnotit. Velmi kladně hodnotím to, že i v došných prostorech stále vytváří činnosti, které nejsou pro knihovnu určeny zákonem a organizuje akce typu Univerzita volného času nebo Prázdny s knihovnou. Po opětovném otevření knihovny zpět do nově zrekonstruované budovy vznikne jistě knihovna jako komunitní centrum, které bude přispívat rozvoji kultury a vzdělávání ve městě.

Přehled jednotlivých kritérií o Městská knihovna Litvínov (aktuální stav 2009/2010)

Tabulka . 4

| Kriterium | Ukazatele a jejich hodnoty | Poznámka |
|--|--|--|
| 1. Provozní doba knihovny pro veřejnost | <ul style="list-style-type: none"> - 30 hodin týdn - prov. doba denně od 8 do 18 hodin, sobota zavazeno - středa a víkend zavazeno | |
| 2. Tvorba knihovnických fondů a informačních zdrojů | <ul style="list-style-type: none"> - velikost knihovnického fondu 80 307 knih. jednotek - roční přírůstek knih fondu: 4 344 knih. jednotek | |
| 3. Veřejně přístupný internet a studijní místa v knihovně | <ul style="list-style-type: none"> - počet přístupných míst k internetu: 5 - počet studijních míst: 15 | studovna je vybavena mobilním digitálním koutkem |
| 4. Obecné principy dostupnosti veřejných knihovnických a informačních služeb | <ul style="list-style-type: none"> - umístění knihovny v provizorních prostorech, - webové stránky velmi přehledné | první místo v celostátní soutěži Biblioweb |
| 5. Kulturní a společenské aktivity | <ul style="list-style-type: none"> - typy aktivit: velmi rozmanité, na knihovnu netradiční - počet akcí celkem za rok: 279 - spolupráce s neziskovými organizacemi (NO): Městská knihovna Olbernhau, Partnerský spolek Litvínov, o.p.s. | spolupráce s NO za účelem získávání dotací |
| 6. Financování knihovny | <ul style="list-style-type: none"> - celkové roční náklady: 5.323 tisíc korun - příspěvky z rozpočtu města: 5.023 tisíc korun - vlastní příjmy: 300 tisíc korun - dotace: 5 tisíc korun | dotace v roce 2009 jsou nízké z důvodu uzavření knihovny na 5 měsíců |
| 7. Celkový dojem o zhodnocení | velmi dobrý i přes dočasné umístění v provizorních prostorech Penzionu pro seniory | |

4.6 Městska knihovna v Chebu

| | |
|-----------------|--------------------------------|
| Zřizovatel: | Město Cheb |
| Počet obyvatel: | 33 442 |
| Právní forma: | publikáční organizace |
| Uživatelé: | 3 822 registrovaných uživatelů |
| Knihovní fond: | 179 367 knihovních jednotek |
| Výpůjčky: | 198 100 knihovních jednotek |

Městská knihovna v Chebu je veřejnou univerzální knihovnou, která utváří univerzální knihovní fond. Je pověřena Karlovarským krajem výkonem regionálních funkcí a trvale uchovává speciální fond regionálních dokumentů.

V roce 1911 byla vystavěna v Chebu z nadace chebského právníka Dominika Kreuzingera knihovna v secesním stylu, která byla určena pro kulturní rozvoj města. A stala se novým kulturním centrem města. Budova knihovny byla stavěna v letech 1909-1910. V knihovně byla původně i velký sál pro 300 účastníků. V roce 1930 měla knihovna 15 tis. svazků českých knih, 2.500 titulů a 72 tis. výpůjček. V roce 1946 byla otevřena jako česká veřejná městská knihovna a obsahovala cca 75 tis. českých knih z různých svazků a konfiskátů, které se vytvářely a jen 341 knih českých. Důležitým oddělením se v roce 1954 přestěhovalo do nově získané budovy v ulici Obrněné brigády, kde sídlí dodnes a postupně sem byla přestěhována i studovna a čítárna. V letech 1957 až 1960 vykonávala knihovna funkci krajské knihovny pro tehdejší Karlovarský kraj. V roce 1999 byla vybudována počítačová síť a byly zakoupeny první počítače pro oddělení knihovních fondů. V dalších letech byl zřízen internet pro veřejnost v odděleních pro děti i dospělé. Byla zřízena zvuková knihovna pro nevidomé a slabozraké.²¹ Od roku 2008 se zabývá e-čit situací knihovny, pro kterou jsou její prostory nedostatečné. V rámci Studie využití komplexu Františkán bylo navrženo přemístit knihovnu do prostor Františkánského kláštera. Ukázalo se, že prostory pro novou knihovnu v rámci kláštera jsou nevyhovující a neřeší současnou situaci knihovny.²² V roce 2009 byla dokončena automatizace knihovny a rekonstrukce oddělení pro dospělé.

²¹ Městská knihovna v Chebu [online]. 2010 [cit. 2010-12-30]. Dostupné z WWW: <www.knih-cheb.cz>.

²² JANOVCOVA, Monika. *Kulturní dimenze v rozvoji města: Případová studie Cheb*. Cheb, 2009. 38 s. Bakalářská práce. Česká zemědělská univerzita v Praze.

Secesní vila Mstské knihovny potřebuje rekonstrukci již na první pohled. Z budovy opadává omítka, což komplikuje pohodlný vstup do knihovny. Při vstupu dále překvapí návtvňka orientační systém, který je značně zastaralý. Ve vestibulu se nenachází žádná místa k sezení, ani není tento prostor využíván například k výstavám dětských prací. V hlavní budově se nachází oddělení pro dospělé, zvuková knihovna. Dětská knihovna, studijní oddělení, oddělení knihovních fondů a ekonomické oddělení včetně vedení knihovny sídlí přibližně 400 metrů daleko od Kreuzingerovy vily. V současné době bylo zrekonstruováno studijní oddělení, které financoval zřizovatel obce Cheb.

Provozní doba knihovny pro veřejnost

Provozní doba knihovny je 40 hodin týdně, ve všední dny denně od 10 do 18 hodin. Víkendový provoz není zaveden vůbec. Provozní doba dětského oddělení ve všední dny od 12 do 17 hodin.

Tvorba knihovních fondů a informačních zdrojů

Knihovna se dělí na oddělení pro dospělé, studijní oddělení, dětské oddělení, oddělení, zvuková knihovna a oddělení knihovních fondů. Veřejný internet je přístupný v oddělení pro dospělé a ve studijním oddělení. Knihovna disponuje knihovním fondem velikosti 179 367 knihovních jednotek s ročním přírůstkem 5 931 knihovních jednotek.

Veřejně přístupný internet a studijní místa v knihovně

Veřejně přístupný internet se nachází na 22 počítačích. Po zrekonstruování studovny disponuje knihovna 42 studijními místy. Registrovaní členové mají přístup na internet zdarma. Webové stránky knihovny jsou velmi jednoduché a nachází se zde jen základní informace. Webová prezentace knihovny je zastaralá, například v roce 2009 zrekonstruovala knihovna oddělení pro dospělé, ale stále se prezentuje starými fotografiemi. Z výroční zprávy je patrné, že fotografie z akcí jsou k nalezení na dalších webových stránkách obce www.rajce.cz.

Obecné principy dostupnosti ve veřejných knihovnických a informačních službách

Knihovna je v docházkové vzdálenosti od centra města do deseti minut. V loňském roce byl obnoven, v souvislosti s rekonstrukcí parkové zóny, informační systém města a knihovna je na smlouvkách označena.

Kulturní a společenské aktivity

Knihovna v roce 2009 uspořádala 275 akcí, z toho 208 bylo pro děti. Nabídka akcí pro děti je pestrá v etnografických akcích jako je Noc s Andersenem, besedy, literární soutěže, výtvarné soutěže, atd. Při pořádání akcí spolupracuje knihovna s Domem dětí a mládeže v Chebu nebo Mediálním centrem pro děti a mládež. Pro dospělé pořádá knihovna rovněž tradiční akce jako je Během síť internetu, ale i přednášky, které se týkají i jiných oblastí (zdraví, bydlení, cestování). Akce pro dospělé probíhají rovněž ve spolupráci s Mediálním centrem, městem Cheb nebo Muzeem.

Financování knihovny

Celkové roční náklady knihovny v roce 2009 činily 12 888 tisíc korun. Příspěvek města činil 12 131 tisíc korun. Knihovna má vlastní tržby z prodeje služeb ve výši 417 tisíc korun. Knihovna získala dotace ve výši 170 tisíc korun.²³

Celkový dojem - zhodnocení

Knihovna se nachází na dobrém místě, jako nevýhodu však sledávám rozložení do dvou od sebe vzdálených budov. Knihovna se zapojuje do dění ve městě tím, že se účastní různých akcí pořádaných městem Cheb, Muzeem v Chebu nebo neziskovou organizací Mediálním centrem, které vzniklo při Městské knihovně v Chebu. Díky kapacitním důvodům má knihovna omezené množství knih ve volném výběru, proto si návštěvníci raději knihy rezervují přes internet a do knihovny si je přijdou jen vyzvednout. Návštěvníci nemají možnost využívat knihovnu jako místo setkávání, kromě pořádaných akcí. Účinnost knihovny by si zasloužila výraznější propagaci a prezentaci. Aktivity knihovny jsou hodnoceny na děti a mládež. Rovněž žádosti o dotace jsou běžné a každoročně se opakují. Knihovna by měla zaktualizovat webové stránky a prezentovat

²³ *Rozbor hospodaření a účinnosti Městské knihovny v Chebu za rok 2009*. Cheb: Městská knihovna v Chebu, 2010. 24 s.

se na vlastních stránkách a neumís ovat nap íklad fotogalerii na bezplatné stránky (www.rajce.cz).

Přehled jednotlivých kritérií ó Městska knihovna Cheb (aktuální stav 2009/2010)

Tabulka . 5

| Kriterium | Ukazatele a jejich hodnoty | Poznámka |
|--|---|--|
| 1. Provozní doba knihovny pro veřejnost | <ul style="list-style-type: none"> - 40 hodin týdn - prov. doba denně od 10 do 18 hodin, - víkend zavěeno | knihovna není přes týden ani jeden den uzavřena |
| 2. Tvorba knihovnických fondů a informačních zdrojů | <ul style="list-style-type: none"> - velikost knihovnického fondu 179 367 knih. jednotek - roční přírůstek knih fondu: 5 931 knih. jednotek - | |
| 3. Veřejně přístupný internet a studijní místa v knihovně | <ul style="list-style-type: none"> - počet přístupných míst k internetu: 22 - 42 studijních míst | |
| 4. Obecné principy dostupnosti veřejných knihovnických a informačních služeb | <ul style="list-style-type: none"> - umístění knihovny ótém v centru města s docházkovou vzdáleností do 15 minut - webové stránky velmi strohé, nepřehledné, nedostatek informací | poměrně velká vzdálenost mezi oběmi budovami knihovny pro děti a dospělé |
| 5. Kulturní a společenské aktivity | <ul style="list-style-type: none"> - typy aktivit: besedy, přednášky, soutěže, tradiční knihovní akce - počet akcí celkem za rok: 275 z toho 208 pro děti - spolupráce s neziskovými organizacemi (NO): Mediální centrum | většina akcí je zaměřena na děti, akce pro dospělé se konají ve spolupráci s Mediálním centrem nebo Muzeem |
| 6. Financování knihovny | <ul style="list-style-type: none"> - celkové roční náklady: 12 888 tisíc korun - příspěvky z rozpočtu města: 12 131 tisíc korun - vlastní příjmy: 417 tisíc korun - dotace: 170 tisíc korun | kafldoro nřládá knihovna o stejné dotace |
| 7. Celkový dojem - zhodnocení | knihovna nepatří mezi výrazné kulturní organizace města, malá propagace knihovny a prezentace knihovny, strnulost systému fungování knihovny | |

5. Srovnání p ípadových studií vybraných knihoven

P í srovnávání p ípadových studií vybraných knihoven vycházím z Metodického pokynu Ministerstva kultury k vymezení standardu ve ejných knihovnických a informa ních slufleb. Srovnání vychází z kategorií tohoto standardu, které jsou uvedeny a analyzovány v p edchozí kapitole. Hodnoty kritérií jsou porovnány mezi knihovnami vzájemn , a také s doporu enou hodnotou dle Ministerstva kultury R.

5.1 Provozní doba knihovny pro ve ejnost

Metodický pokyn Ministerstva kultury uvádí, fle slufly knihoven by m ly být vyufflvány uffivatelí maximáln a to i mimo jejich pracovní dobu. Provozní doba knihovny by se tedy m la p ízp sobit uffivatelí dle místních zvyklostí. Doporu ené optimum ve vybraných knihovnách je 45 ó 50 hodin.

Provozní doba knihoven

Tabulka . 6

| Vybrané knihovny | Provozní doba |
|---|--|
| M K Písek | - 39 hodin - zav eno - tvrtek, ned le |
| TM Midingerova knihovna Strakonice | - 44 hodin - zav eno - úterý, ned le - Herbie Box ó 24 hodin denn |
| M K Kutná Hora | - 43,5 hodiny - zav eno - úterý, ned le - sobota otev eno do 14,00 hodin |
| M K Litvínov | - 30 hodin - zav eno ó st eda, sobota, ned le |
| M K Cheb | - 40 hodin - zav eno ó sobota, ned le |

V–echny knihovny mají minimáln dva dny v týdnu zav eno, z nichffl jeden den je ned le. Krom M K v Chebu, která má zav eno celý víkend, pracovníci knihoven uvád lí, fle jeden den v týdnu musí mít zav eno, aby mohli v tento den e–it provozní a interní zálefflosti. Den v pracovním týdnu, kdy je knihovna uzav ena, se nem ní a lidé jsou na n j zvyklí. fiádná z knihoven nespl uje doporu ené optimum Ministerstva kultury (45 ó 50 hodin). Provozní doba nejvíce odpovídající metodickému pokynu je ve TMMidingerov

knihovny ve Strakonících, která **disponuje nejir-í provozní dobou** ze všech sledovaných knihoven a zároveň spl uje doporu ení, že knihovna by měla být k dispozici uřivatel i mimo její provozní dobu. Toto doporu ení spl uje prost ednictví Herbie Boxu. M K Kutná Hora rovn ěl p izp sobuje provozní dobu uřivatel m tím, že v sobotu mohou její služby vyuffvat ařl do 14,00 hodin. Z vybraných knihoven disponuje nejkrat-í provozní dobou M K Litvínov, která je uzav ena t i dny v týdnu.

5.2 Tvorba knihovních fond ů a informa ních zdroj ů

Knihovní fond a dal-í informa ní zdroje jsou ur eny k tomu, aby v ur ité mí e a kvalit dostate n uspokojovaly pot eby a zájmy uřivatel . Knihovní fond vyřlazuje soustavnou obm nu, aby si zachoval sv j společ enský význam a p im enou aktuálnost. Optimum dopln ěných knihovních jednotek za celý rok je dle metodického pokynu 4 000 ařl 7 500 knihovních jednotek.

Tvorba knihovního fondu

Tabulka . 7

| Vybrané knihovny | Tvorba knihovních fond ů (v knihovních jednotkách) |
|---|--|
| M K Písek | - velikost knihovního fondu 135 324 - ro ní p ír stek 6 646 |
| TM Midingerova knihovna Strakonice | - velikost knihovního fondu 116 195 - ro ní p ír stek 8 073 |
| M K Kutná Hora | - velikost knihovního fondu 81 841 - ro ní p ír stek 5 302 |
| M K Litvínov | - velikost knihovního fondu 80 307 - ro ní p ír stek 4 344 |
| M K Cheb | - velikost knihovního fondu 179 367 - ro ní p ír stek 5 931 |

V-echny sledované knihovny dopl ují knihovní fond v rámci doporu eného optima. Nejv t-ím knihovním fondem disponuje M K v Chebu, av-ak ro ní p ír stek knihovního fondu tvo í pouze 3,31% z celkového knihovního fondu. Dynamikou r stu je M K v Chebu nejpomalej-í. **Nejv t-í podíl ro ního p ír stku knihovního fondu na celkovém fondu má TMMidingerova knihovna ve Strakonících (6,95 %)**, dále M K Kutná Hora (6,48%), M K Litvínov (5,41%) a M K Písek (4,91%). Nejvíce roz-í uje sv j knihovní fond knihovna ve Strakonících. Z uvedených dat lze vy íst, že zde není p ímá

Úm rnost mezi velikostí knihovního fondu a ro ním p ír stkem. V tomto p ípad ě bude hrát jistou roli i vlastní financování knihoven.

5.3 Ve ejn ě p ístupný internet a studijní místa v knihovn ě

Optimální po et ve ejn ě p ístupných míst k internetu je 10 ó 15. V míst ě , kde je i jiná dostupnost internetu, je mofné tento po et snížit. Ve v-ech vybraných m stech je dal-í ve ejn ě p ístupný internet v turistických infocentrech. K práci s dokumenty a informa ními zdroji by m ly knihovny vytvá et studijní místa. Optimum ve sledovaných knihovnách je 40 ó 60 míst.

Ve ejn ě p ístupný internet a studijní místa

Tabulka . 8

| Vybrané knihovny | Po et míst ve ejn ě p íst. internet / studijní místa |
|---|---|
| M K Písek | 10 míst/30 míst |
| TM Midingerova knihovna Strakonice | 8 míst/30 míst |
| M K Kutná Hora | 8 místa/35 míst |
| M K Litvínov | 5 míst/15 míst |
| M K Cheb | 22 míst/42 míst |

Pouze M stská knihovna v Chebu spl uje stanovené optimum, d vodem spln ní optima je zrekonstruovaná studovna, která byla otev ena v zá í 2010. Ostatní knihovny se pohybují kolem po tu 30 míst. Knihovna v Litvínov ě je v provizorních místech, proto není uvedený po et míst pro srovnání sm rodatný. Na po tu míst je vid t omezení knihoven nacházejících se v historických objektech.

5.4 Obecné principy dostupnosti ve ejných knihovnických a informa ních slufleb

Toto kritérium vyplývá z knihovního zákona. Slufby knihovny musí být dostupné v-em a to i dálkovým p ístupem prost ednictvím webových stránek. Docházková vzdálenost nesmí p esáhnout 15 minut p í ch ze nebo jízdy ve ejným dopravním prost edkem.

V-echny sledované knihovny se nachází v centru m sta s docházkovou vzdáleností do 15 minut. Pouze TMMidingerova knihovna ve Strakonících není situována v centru m sta,

ale v nedalekém zámku, který slouží jako kulturní centrum. Docházková vzdálenost je zde do 20 minut. M K v Litvínov je umístěn na v provizorních prostorech, které jsou na docházkovou vzdálenost srovnatelné s místem, kam se knihovna po rekonstrukci vrátí. M K v Kutné Hoře je problém parkovacích míst, který se plánovanou novou výstavbou knihovny u autobusového nádraží vyřeší. **Nejlépe umístění má knihovna v Písku** a to přímo na historickém náměstí. Problémem všech historických budov, ve kterých jsou knihovny umístěny, je dostupnost pro tělesně postižené. Postupně se jejich knihovny řeší alespoň částečnou dostupností knihovny, případně asistencí knihovnice.

Na všech webových stránkách sledovaných knihoven jsem hledala kontakty, on-line katalog, výroční zprávy a akce. **Nejvíce působivé webové stránky má M K Litvínov**, která za webovou prezentaci získala celorepublikovou cenu Biblioweb. **Velmi pozitivně hodnotím Mědingеровu knihovnu**, která provozuje i digitální web. Ostatní webové stránky byly průměrné. Webové stránky M K v Chebu jsou průměrné, webová prezentace působí amatérským dojmem.

5.5 Kulturní a společenské aktivity

Všechny knihovny pořádají kulturní akce typu výstav, exkurzí, soutěží pro děti a vzdělávací akce jako přednášky a semináře. Počet akcí se u všech knihoven pohybuje přes 200.

Výrazně se odlišuje svou nabídkou služeb M K Litvínov. Knihovna dle paní editelky klade důraz na multifunkčnost a je přesvědčena o tom, že činnost do knihovny patří obyvatelé Litvínova v době, kdy si do knihovny nechodí jen půjčovat knihy, ale mohou přijít na besedu, přednášku, jet s knihovnou na výlet, děti na přírodní tábor, na Univerzitu volného času nebo počítačové kurzy. Vzhledem k tomu, že tato knihovna byla v roce 2009 přetvořena úplně zavena, není tato skutečnost na její celkové činnosti znatelná, knihovna realizuje více než jen základní knihovnické a informační služby.

Všechny knihovny spolupracují s ostatními organizacemi míst. Dobrá spolupráce je například v Písku, kdy střední umělecká škola realizuje grafickou propagaci místní knihovny (plakáty, pozvánky).

Skladba činností všech knihoven kromě M K Litvínov je téměř srovnatelná a řádné specifické činnosti se nevyskytují. **Právě M K Litvínov plní funkci komunitního centra nejlépe.**

5.6 Financování knihovny

Všechny sledované knihovny jsou příspěvkové organizace města a jejich hlavním finančním zdrojem je příspěvek z rozpočtu města. Regionální funkce knihovny jsou financovány z rozpočtu kraj. Ve svých prospěších mohou knihovny získávat finanční prostředky z různých dotačních titulů Ministerstva kultury ČR nebo Evropské unie.

Financování sledovaných knihoven v roce 2009 v tisících K

Tabulka . 9

| Vybrané knihovny | Financování knihoven v tisících K | Podíl příspěvku města na obyv. v K |
|---|--|---|
| M K Písek | celkové roční náklady: 10 480 dotace Ministerstvo kultury: 83 dotace krajského úřadu: 1 300 příspěvky z rozpočtu města: 8 400 vlastní příjmy: 470 | 281,0 |
| M K Týnská knihovna Strakonice | celkové roční náklady: 11 201 dotace Ministerstvo kultury: 15 dotace krajského úřadu: 1 661 příspěvky z rozpočtu města: 8 875 vlastní příjmy: 758 | 372,8 |
| M K Kutná Hora | celkové roční náklady: 8 171 dotace Ministerstvo kultury: 150 dotace krajského úřadu: 1 792 příspěvky z rozpočtu města: 5 650 vlastní příjmy: 579 | 270,5 |
| M K Litvínov | celkové roční náklady: 5 323 dotace Ministerstvo kultury: 5 příspěvky z rozpočtu města: 5 023 vlastní příjmy: 300 | 188,7 |
| M K Cheb | celkové roční náklady: 12 888 dotace Ministerstvo kultury: 135 dotace krajského úřadu: 774 příspěvek z rozpočtu města: 12 131 ostatní dotace a dary: 35 vlastní příjmy: 417 | 361,8 |

Nejvíce dotuje knihovnu v poměru na obyvatele město Strakonice, kde připadá v rámci příspěvku města 372,8 K na jednoho obyvatele za rok 2009, přičemž Strakonice jsou jedním z menších sledovaných měst (23 872 obyvatel). Zároveň je ale knihovnou, která má největší vlastní příjmy. **Další poměrně vysoký příspěvek města na**

obyvatele je v Chebu, kde připadá 361,8 Kč na obyvatele. Město Cheb je nejvíce sledovaným městem (33 442 obyvatel) a zároveň druhým městem s nejnižšími příjmy.

Z uvedeného srovnání je zřejmé, že neexistuje úměrnost mezi velikostí města a velikostí dotace z obyvatele nebo vlastních příjmů knihovny. Srovnávání, jak je financování každé knihovny hospodárné, je záležitostí místních oddělení auditů.

Finanční skladba příjmů všech knihoven je srovnatelná. Základní finanční zdroje jsou poskytovány z obyvatele (městy), další významnou polovku tvoří příspěvky z krajských úřadů na financování regionálních činností. Všechny knihovny flárají dotace nebo granty především z Ministerstva kultury ČR. Výjimkou jako například v Chebu obdržela knihovna finanční prostředky z nadace a od soukromých sponzorů.

Vlastní příjmy knihovny tvoří tržby z prodeje služeb a poplatky za kopírování, laminace, tržby z kulturních akcí nebo pronájem prostor pokud jimi knihovny disponují. Podíl vlastních příjmů na celkových nákladech se pohybuje kolem 5 %. Nejvíce vlastní příjmy s ohledem na celkové náklady má Město Kutná Hora ve výši 7 %, naopak nejméně tj. 3% vlastních příjmů na celkové náklady má Město v Chebu.

Procentuální návratnost knihoven z celkového počtu obyvatel Tabulka . 10

| Vybrané knihovny | Návratnost z celkového počtu obyvatel |
|---|---------------------------------------|
| Město Písek | 16,04 % |
| Město Mladingerova knihovna Strakonice | 17,69 % |
| Město Kutná Hora | 14,24 % |
| Město Litvínov | 8,88 % |
| Město Cheb | 11,61 % |

Nejvyšší návratnost má Město Mladingerova knihovna ve Strakonici, kterou také město Strakonice nejvíce podporuje. Další knihovnou s vysokým procentem návratnosti a významnou podporou města je **Město v Písku**. Nejméně podíl registrovaných návratníků na celkovém počtu obyvatel má Město Litvínov, kterou také z obyvatele nejméně dotuje. Zde je zřejmé, že města dotují své knihovny úměrně registrovaným uživatelům.

Zajímavé je srovnání podle městy dle velikosti, návratnosti a dotace z obyvatele.

Pořadí dle vybraných kritérií

Tabulka . 11

| Vybrané knihovny | Velikost m sta | Náv-t vnost | P ísp vek z izovatele |
|----------------------------|----------------|-------------|-----------------------|
| M K Písek | 2. | 2. | 3. |
| TM K Strakonice | 4. | 1. | 1. |
| M K Kutná Hora | 5. | 3. | 4. |
| M K Litvínov | 3. | 5. | 5. |
| M K Cheb | 1. | 4. | 2. |

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že TMMidingerova knihovna je v jednom z nejmenších m st, má nejv tší náv-t vnost a nejv tší p ísp vky z izovatele na obyvatele m sta. M stská knihovna v Chebu se nachází v nejv tším sledovaném m st , které má druhou nejmenší náv-t vnost, ale zároveň je také druhým nejvíce podporovaným m stem na obyvatele. Optimáln z hlediska vyrovnanosti je na tom M stská knihovna v Písku, která se řadí dle velikosti m sta na druhé místo, dle náv-t vnosti také na druhé místo a podpora m sta je dobrá, na t etím míst ze sledovaných m st. Knihovny v Kutné Ho e a v Litvínov se nacházejí v podobné situaci. Z uvedené tabulky vyplývá otázka, zda uv dom lá snaha z izovatele p í financování knihovny m fle vést k dostate né náv-t vnosti, jako je tomu u knihovny ve Strakonících. Pot ebné je p emý-let nad faktorem neúsp chu v M K v Chebu, kdy i p es dostate né financování z izovatele je náv-t vnost jedna z nejmenších.

5.7 Celkové zhodnocení srovnání knihoven

Vezmeme-li v úvahu kritéria, vychází jako nejúsp ňn jší TMMidingerova knihovna ve Strakonících. Knihovna disponuje nejdelší provozní dobou pro veřejnost a nabízí službu Herbie Box. Její knihovní fond se nejrychleji rozr stá, podíl ro ního p ír stku na celkovém knifním fondu je 6,95 %. Mnohstvím studijních míst a míst s veřejn p ístupným internetem se nejvíce ze všech sledovaných knihoven p íblifluje doporu enému optimu Ministerstva kultury. Z izovatel m sto Strakonice nejvíce p íspívá na její provoz a to v p epo tu na jednoho obyvatele 372,8 K , zároveň je ale knihovnou, která má nejv tší vlastní p íjmy. Jen ve dvou kritériích nebyla knihovna mezi nejlepšími. Jedním je dostupná

vzdálenost, kterou ve Strakonických kompenzuje umístění v rámci zámku, který je kulturním centrem a v kulturních a společenských aktivitách, kterými pouze nevyčnívá nad ostatními, ale nejsou zanedbatelné.

Další výraznou knihovnou je Mstská knihovna Kutná Hora, která vyniká svou dostupností pro obyvatele, díky které je rovněž komunitním centrem. Zároveň je druhou ze sledovaných knihoven, která má vysoké vlastní příjmy. Počet registrovaných uživatelů na celkovém počtu obyvatel Kutné Hory je průměrný. V případě, že se z iniciativy povede zrealizovat záměr výstavby nové knihovny, která bude plně odpovídat daným požadavkům, stane se multifunkčním a komunitním centrem s potenciálním rámcem, který bude záležet na tom, jak bude nová knihovna přijata ve společnosti.

Mstská knihovna v Písku je jednou ze dvou průměrných knihoven. Návrhováinnost této knihovny a podpora z iniciativy patří k nadprůměrným, její činnost ve snaze být komunitním centrem je v zájmu. V loňském roce zde došlo ke změně vedení knihovny. Bude hodno záležet na jeho snaze a vizi dosáhnout toho, aby knihovna mohla být vzorem pro ostatní.

Mstská knihovna Litvínov má výhledově velké ambice stát se místem setkávání obyvatel města, kteří nechodí do knihovny jen za knihou. Ve sledovaném období patří sice mezi nejméně navštěvované knihovny s nejméně podporou z iniciativy, avšak tímto dokončená rekonstrukce dává vedení nové možnosti v rozvoji a dosažení cíle komunitní knihovny. Rekonstrukce knihovny ve výši 40,5 milionu korun se ve sledovaných ukazatelích zatím nezobrazuje, ale vede k tomu, že knihovna bude disponovat novým potřebným prostorem, který díky potenciálu personálního obsazení knihovny bude moci plně využít ke svému účelu.

Mstská knihovna v Chebu byla v řadě kritérií spíše podprůměrnou. Provozní doba knihovny je průměrná. Dostupnost knihovny je relativně dobrá. Nevýhodou dostupnosti je rozmístění knihovny do dvou budov. Knihovna je sice nejvíce knihovnou ze všech sledovaných, ale má nejméně rozsáhlý knihovní fond. Roční přírůstek je 3,31% z celkového knihovního fondu. Webová prezentace knihovny působí amatérským dojmem a nejsou zde dostupné všechny informace. V rámci kulturních a společenských aktivit knihovna pořádá běžné akce knihoven (Běžecký internet, Noc s Andersenem) nebo akce, kde působí jako spolupodatel s městem Cheb, Muzeem v Chebu, Mediálním centrem. Vlastní aktivity knihovny jsou minimální. Mstská knihovna v Chebu má

nejvyšší celkové roční náklady ze všech a po Městské knihovně v Litvínově má nejnižší vlastní příjmy. Knihovnu její organizace v Chebu dotuje částkou 361,8 Kč ročně na jednoho obyvatele města. Knihovnu navštěvuje pouze 11,61 % obyvatel města Chebu, což odpovídá podprůměrnému poměru.

6. P ínos knihoven v rozvoji m st

V rámci této kapitoly zji– ují, jak jsou knihovny vnímány obcemi, jaký význam jim dávají a jaký p ínos knihovny mají pro obce v regionálním rozvoji. Jednou z mo– ností, jak tuto skute nost zjistit, je prostudování strategického plánu rozvoje obce. Je to jeden ze základních dokument ůzemního celku vyjad ující p edpokládaný vývoj daného celku v dlouhodob j– ím asovém horizontu. Je to koncep ní a rozvojový dokument vytvá ený m stským nebo obecním ú adem, jen–l vychází ze sou asného stavu ve ejných a soukromých aktivit, demografického, ekonomického, sociálního, kulturního a ekologického charakteru na území m sta. Jeho hlavním smyslem je organizace rozvoje na bázi sla ování jednotlivých zájm tak, aby m sto prosperovalo jako celek, a poskytování ur ité orientace pro podnikatelské subjekty p í stanovování jejich dlouhodob j– ích podnikatelských plánech. Tvorba strategického plánu je kreativním procesem a vyřaduje zapojení co nej– ír– ího okruhu reprezentant ve ejného i soukromého sektoru s pot ebnými znalostmi a zku– enostmi a rozdílnými pohledy na budoucnost m sta. Zaji– ní realizace plánu je úkolem mana– erského týmu, který vyřaduje podrobný dohled nad aktivitami mnoha jednotlivc a soukromých i ve ejných organizací, které se v plánovacím procesu zavázaly k rozvoji m sta p ísp t.

6.1 M sto Písek

M sto Písek vydává konkrétní Strategický plán rozvoje kultury do roku 2020. Ve vizi tohoto dokumentu je uvedeno, že Písek je tradi níím, vst ícným a otev eným kulturním centrem regionu, které p ípravuje a vytvá í kulturní prost edí pro flivot ob an a náv– t vník m sta. M sto Písek bude charakteristické bohatým kulturním flivotem, p íjemným a klidným prost edí, které vyhovuje lidem s kulturním cít níím a pot ebami. Sou asn bude ve m st vybudována kvalitn fungující sí kulturních za ízení, která bude nabízet dostate nou kapacitu pro v– echny druhy kulturních aktivit.

Strategické cíle rozvoje kultury M sta Písek se zam ůjí takto:

- m sto Písek chce podle svých mo– ností podporovat kulturní d ní ve m st , zejména poskytováním vhodných nemovitostí v majetku m sta, finan ní podporou z rozpo tu m sta a morální podporou od v– ech p edstavitel m sta,

- mesto Písek se chce stát regionálním kulturním centrem, které bude nabízet v rámci svých možností co nejširší škálu kulturního vyžití pro své občany i pro návštěvníky města,
- mesto Písek se chce stát místem setkávání lidí z české republiky, kteří mají stejné kulturní zájmy, lidí, kteří se vnují podobným kulturním zálibám a chtějí se v nich dále zdokonalovat, němu novému se naučit nebo se jinak kulturně obohatit,
- mesto Písek chce najít svoje místo v mezinárodním kulturním světě, prosadit svoji kulturní tradici a její pokračování v současnosti do povdomí zahraničí ve veřejnosti.²⁴

Ve Strategickém plánu města Písku se nikde konkrétně nejedná o Městské knihovny. Lze však usoudit, že Městská knihovna v Písku může spoluplnovat strategické cíle a tím přispívat k rozvoji města Písku. Mesto Písek si uvědomuje důležitost kulturního potenciálu pro rozvoj města, o čemž svědčí tvorba samostatného Strategického plánu rozvoje kultury.

6.2 Mesto Strakonice

Mesto Strakonice vydává jako dlouhodobý plán Strategický plán Strakonice 2010 – 2025. Pod prioritní oblastí Sociální a společenská problematika jsou uvedena dvě opatření, která se konkrétně týkají Městské knihovny:

- podpora neziskových organizací, v rámci které je uvedena snaha o podporu vybudování Informačního centra NNO a EU při Třídingerovské knihovně ve Strakonici,
- podpora rozvoje kulturního vyžití obyvatel zahrnuje rekonstrukci knihovny v objektu Husova ulice.

Opatření vybudování Informačního centra NNO při Třídingerovské knihovně se již dají naplnovat a Informační centrum již existuje a plní svoji úlohu.

Mesto Strakonice dále v rámci SWOT analýzy uvádí jako silné stránky kvalitní úroveň poskytovaných i vlastních akcí a spolupráci s občany (Třídingerovská knihovna, Městské kulturní středisko Strakonice, atd.)²⁵.

²⁴ *Strategický plán rozvoje kultury do roku 2020*. Písek: Mesto Písek, 2005. 11 s.

I zde je patrné, že si město uvědomuje důležitost kulturního zajištění, konkrétně Městské knihovny, pro rozvoj města.

6.3 Město Kutná Hora

Město Kutná Hora vydává jako své hlavní strategický dokument Integrovaný plán rozvoje města Kutná Hora. Význam města Kutná Hora spočívá podle něj především v jeho kulturně historickém potenciálu a strategické poloze v blízkosti Prahy. Tyto silné stránky představují potenciál, díky kterému se město může v budoucnu stát jedním z významných regionálních pólu. K tomu je ovšem nezbytné zvolit pro jeho rozvoj integrovaný přístup.

Integrovaný plán Městské knihovny obsahuje v rámci prioritní oblasti volnočasové aktivity i podoblast kultura a sport, v rámci které je umístěna i Městská knihovna. Stávající budova Městské knihovny v Husově ulici č. p. 145 se stala vzhledem k rostoucím požadavkům na provoz, rozsah a kvalitu poskytovaných služeb nevyhovující. Jednou z priorit města v nadcházejícím období je výstavba nové knihovny s regionální funkcí. Město Kutná Hora dlouhodobě usiluje o zkvalitnění infrastruktury a posílení kulturního společenských aktivit ve městě. Projekt rekonstrukce Městské knihovny včetně víceúčelového sálu je zahrnut do žádosti z Regionálního operačního programu NUTS II Střední Čechy. Předpokládané náklady na tento projekt jsou 180 milionů korun a doba realizace je stanovena v letech 2011 až 2013.²⁶

Rekonstrukce knihovny je jednou z nejvyšších priorit pro město. Je evidentní, že rekonstrukce městské knihovny je pro rozvoj města Kutná Hora velmi důležitým projektem. Tyto skutečnosti dosvědčí i uvědomovaný význam knihovny pro rozvoj města.

6.4 Město Litvínov

Město Litvínov nemá na svých internetových stránkách dostupný žádný strategický dokument, který by ukazoval vývoj města do budoucna. Význam knihovny pro rozvoj města je zde přesto zřejmý. V rámci Regionálního operačního programu regionu soudržnosti Severozápad byl v srpnu 2009 zahájen projekt rekonstrukce knihovny.

²⁵ *Strategický plán rozvoje města Strakonice pro období 2010 až 2025*. Strakonice: Město Strakonice, 2010. 29 s.

²⁶ *Integrovaný program rozvoje města Kutná Hora*. Kutná Hora: Město Kutná Hora, 2007. 106 s.

Plánovaný termín ukončení rekonstrukce je v měsíci květnu 2011. Plánované náklady na rekonstrukci knihovny činí 40 527 308 Kč. Dosavadní široké doplňkové aktivity knihovny jsou zárukou, že potenciál vzniku komunitní knihovny bude využít. Knihovna má ambici stát se úřadovněsky příjemným místem, kam obyvatelé rádi přijdou a zájem chodí za informacemi i kvalitní zábavou.

6.5 Město Cheb

Do tvorby a realizace strategického plánu byly zapojeny i příslušné organizace v městě Chebu včetně Městské knihovny. Strategický plán města Chebu je rozdělen do tří oblastí a to kvalita života, podnikatelské prostředí a doprava, infrastruktura. V rámci každé oblasti jsou určeny dílčí cíle. Dílčí cíle oblasti kvality života směřují do oblasti identifikace občanů s městem, infrastruktury pro trávení volného času, atraktivního centra města, infrastruktury pro bytovou výstavbu, Chebu jako regionálního centra, sociálních služeb a zdravotní péče. Kvalita života ve městě představuje nejvyšší oblast plánu a zároveň představuje hlavní úsilí ve veřejné správě ve městě. Aktuální plán pro kvalitu života a fyzické prostředí ve městě se proto zabývá zejména otázkami vztahů mezi obyvateli, bezpečností, volným časem, kvalitou prostoru pro život v Chebu a v neposlední řadě podmínkami pro bydlení. Globální cíl prioritní oblasti Kvalita života naplňuje záměr vytvořit kvalitní prostředí pro život ve městě s rozmanitou nabídkou příležitostí pro aktivní trávení volného času a pro odpočinek, rozvoj dobrých mezilidských vztahů a zlepšení image města navenek. V rámci naplnění cíle Cheb jako regionální centrum se město snaží o udržení a rozvoj krajských (spádových) zařízení, které naplňují a posilují funkce města Chebu jako regionálního centra, nebo město obslužná role spočívá i v tom, že město poskytuje služby nejen svým obyvatelům, ale celému širokému okolí.

V této oblasti se město zabývá možností vzniku Regionální knihovny v Chebu s cílem připravit projekt rozvoje knihovny v Chebu, zvýšit její regionální a přeshraniční význam, zapojit ji do realizace strategického plánu jako prostoru pro setkávání a komunikaci obyvatel různých národnostních a věkových skupin. Avšak práce na projektu byly v únoru 2010 pozastaveny.²⁷

Při prostudování strategického plánu je zřejmé, že knihovna může naplňovat i další jmenované dílčí cíle jako například identifikace občanů s městem zvýšením pocitu

²⁷ *Cheb informací systém pro správu projekt* [online]. 2003 [cit. 2011-01-22]. Dostupné z WWW: <<http://cheb.certicon.cz>>.

sounáležitosti občanů s městem, zlepšit vztahy mezi lidmi podpořením komunikace, spolupráce a organizace různých skupin ve městě a mezi občanů. Rovněž tak může knihovna přispívat k naplňování cíle zkvalitnění infrastruktury pro trávení volného času.

Město Cheb sice zahrnuje Městskou knihovnu do strategického rozvoje města, ale její rozvoj a funkce nepovažuje za svou prioritu. V době psaní této práce je v přípravě programové prohlášení vedení radnice města Chebu, které by se mělo zabývat i rekonstrukcí Městské knihovny v Chebu.

6.6 Shrnutí

Věchny ze sledovaných knihoven jsou příslušnými městy vnímány tak, že potenciál knihovny pro rozvoj síměsta uvdomují, a proto je zahrnují do strategických dokumentů plánujících rozvoj města, případně regionu. Města Litvínov a Strakonice mají modernizaci knihovny téměř provedenou. Město Kutná Hora má připravený projekt a předpoklad jeho realizace je situován do roku 2013. Fáze přípravy projektu pro modernizaci a rekonstrukci knihovny probíhá v Chebu. Městská knihovna v Písku má relativně dostatečné prostory, avšak i tam se myšlenka přesunu knihovny do jiných prostor objevila a vizí Písku je vybudovat kvalitně fungující síť kulturních zařízení, která bude nabízet dostatečnou kapacitu pro všechny druhy kulturních aktivit, kde jedním prvkem kulturní sítě může být i knihovna, která bude nabízet nejrozličnější druhy kulturních aktivit.

Z analýzy sledovaných strategických dokumentů příslušných měst lze shrnout, že knihovna by pro rozvoj města měla plnit následující funkce, respektive přispívat k rozvoji městských aktivitami v oblastech:

- podporovat kulturní dění ve městě,
- nabízet v rámci svých možností co nejširší škálu kulturního vyžití pro své občany i pro návštěvníky města,
- stát se prostorem pro setkávání a komunikaci obyvatel, rozvíjet dobré mezilidské vztahy,
- spolupracovat s neziskovými organizacemi,
- zahrnout aktivní trávení volného času a také sloužit k odpočinku,
- zlepšit image města navenek,
- zkvalitnit infrastrukturu pro posílení kulturního společenských aktivit,
- nabízet široké doplňkové aktivity,

- využit sv j potenciál ke vzniku komunitní knihovny,
- naplnit a posílit funkci m sta jako regionálního centra,
- zvý-it sv j regionální a p eshrani ní význam.

Vý-e uvedené díl í p ísp vky knihoven v Písku, Kutné Ho e, Strakonících, Litvínov a Chebu se pln shodují se ty mi okruhy, které uvádí Zuzana Jelfková²⁸, dle kterých m fle *knihovna napomoci regionálnímu a komunitnímu rozvoji*, fungovat jako neformální společenské centrum a využívat knihovnickou a informa ní innost ve prosp ch celé komunity.

V této kapitole jsem analyzovala postavení p ti vybraných knihoven ve strategických vizích p íslu-ných m st. Následující záv ry budou tyto vize konfrontovat s mnou zji-t nými výsledky vlastního terénního -et ení.

²⁸ Viz 3. kapitola, oddíl 3.6.

7. Závěr

Knihovny tvoří spolu s dalšími kulturními organizacemi kulturní síť obce. Knihovna je zřízena ze zákona, podporována a dotována společností a zároveň je důležitým aktérem v regionálním a místním rozvoji. V případě této práce jde vlivy o knihovny zřizované obcemi a dotované na úrovni Ministerstva kultury, kraje a obce. Význam knihovny v regionálním a místním rozvoji je možné shledat v porovnání jednotlivých strategických vizí a skutečností, kterou jsem zjišťovala.

Město Písek vydává Strategický plán rozvoje kultury do roku 2020, tento dlouhodobý dokument je sice konkrétně zaměřený na kulturu ve městě, ale u něj jeho dlouhodobost naznačuje, že se jedná o velmi obecné cíle. Konkrétní zaměření na dílčí cíl související s městskou knihovnou, strategický dokument neobsahuje. Knihovna ve srovnání s dalšími sledovanými knihovnami vykazuje optimální úroveň a v žádném z kritérií nijak zvlášť nezaostává. Nachází se v centru města v historické budově, která provozu knihovny neodpovídá a není v souladu s podmínkou přístupnosti pro všechny (bezbariérový přístup). Dle sdělení ředitele knihovny se jí dříve nabízela možnost přemístění knihovny do jiných prostor, avšak tuto možnost strategický dokument neobsahuje.

Mědingerova knihovna Strakonice představuje nejlepší knihovnu ze všech srovnávaných knihoven v této práci. Vzhledem k kritériím (návtivnost, úspěšnost v zapojení obyvatel, dostupnosti pro obyvatele, rozšíření knihovního fondu) vychází jako nejlepší. Její důležitost v rozvoji města potvrzuje také Strategický plán rozvoje města Strakonice pro období 2010 až 2025. I přesto, že se jedná o dlouhodobý dokument, je v něm konkrétně zahrnuta rekonstrukce části knihovny v Husově ulici a podpora vybudování Informačního centra NNO a EU pro mědingerovskou knihovnu. Druhá část tohoto cíle se již naplňuje. Pro mědingerovskou knihovnu již od roku 1998 fungují služby pro neziskový sektor s tematikou Evropské unie. Mědingerova knihovna rozhodně patří mezi knihovny, které mohou být vzorem pro ostatní knihovny. Tuto skutečnost potvrzuje i diplomová práce Jiřiny Šulíkové na téma Švytlení kulturních zdrojů pro zvyšování hodnoty lokality. V ní bylo empirickým způsobem, jehož se zúčastnilo více než 300 respondentů, zjištěno, že

TMidingerova knihovna patří mezi nejznámější a nevýznamnější aktéry kulturního dění ve městě širokou škálou kulturních aktivit.²⁹

Integrovaný plán města Kutná Hora obsahuje konkrétní cíl, kterým je Projekt rekonstrukce městské knihovny v etnověstevného sálu, který bude zahrnut do fládostí z Regionálního operačního programu NUTS II. Střední úrovně. Náklady na rekonstrukci jsou 180 milionů a plán realizace 2011 až 2013. Budova nové knihovny umocní kulturní potenciál současné knihovny, která funguje v historické budově, jejíž prostory jsou pro provoz knihovny nevyhovující (nedostatečná kapacita, dostupnost pro všechny, parkovací místa, absence etnověstevného sálu). Městská knihovna Kutná Hora nedopadla ani v jednom z hodnocených kritérií na posledním místě. Jako velký potenciál knihovny hodnotím paní ředitelku, která svým nasazením a schopnostmi s podporou zřizovatele, rozhodně dokáže vybudovat komunitní centrum, které bude sloužit nejen lokálnímu rozvoji, ale i regionálnímu.

Městská knihovna v Litvínově je knihovnou, která ve všech srovnávaných kritériích dopadla nejlépe. Jako hlavní důvod pro to tak je, považují do současné představy knihovny do provizorních prostor Penzionu pro seniory. Knihovnu jsem si pro srovnávání vybrala hlavně z důvodu jejich mimoknihovnických činností které, jak jsem již zmínila, paní ředitelka vůbec nepovažuje jako mimoknihovnické, ale patří je mezi stejné činnosti knihovny jako je například výpůjčka knífků. Strategický dokument rozvoje kultury města Litvínova se mi pro tuto práci nepodařilo získat. Jako pozitivní hodnotím to, že město Litvínov se problematikou knihovny zabývá. V roce 2009 získalo dotaci pro knihovnu v rámci Regionálního operačního programu Severozápad ve výši 40,5 milionu korun na její rekonstrukci. Knihovna tak dostává možnost stát se uřivatelky příjemným místem pro širokou veřejnost. Jako slabé místo hodnotím financování knihovny, kdy disponuje menším knihovnickým fondem a ať o téměř 3 miliony korun nižším příspěvkem z rozpočtu města než například TMidingerova knihovna (ať o 3 tisíce knihovnických jednotek).

Městská knihovna v Chebu je nejvíce ze srovnávaných knihoven v nejvíce městě. V kritériích návratnost, provozní doba, přístup knihovnického fondu nepatří mezi nejlepší. Příspěvek zřizovatele hodnotím pozitivně. Knihovna disponuje nejvíce příspěvky zřizovatele. Strategický plán města Chebu se knihovnou zabývá a konkrétně si klade za cíl možnost vzniku projektu Regionální knihovny Chebu. Práce na projektu byly sice v únoru

²⁹ ULÍK, Jiří. Vyuffití kulturních zdrojů pro zvyšování hodnoty lokality: *Případová studie Strakonice*. Praha, 2009. 104 s. Diplomová práce. ZU v Praze.

2010 zastaveny, ale v programovém prohlášení pro volební období 2010 ó 2014, které zveřejnilo vedení chebské radnice v únoru 2010, je uveden konkrétní cíl, že bude zajištěno provedení zásadní rekonstrukce městské knihovny. Je evidentní, že knihovna není hlavní prioritou, možná proto, že její rekonstrukce je určena jen omezenému počtu obyvatel, avšak dlehlitě je, že se mezi ostatními prioritami objevuje.

Konkrétní možná doporučení, kterými by se měla chebská knihovna v budoucnu zabývat, a která vylyn ze srovnání s dalšími knihovnami, uvádím v úplném závěru své diplomové práce.

Doporučení která jsou nutná realizovat v souvislosti s celkovou rekonstrukcí knihovny:

- rekonstrukce s ohledem na kapacitu a možnosti maxima knih ve volném výběru,
- zvažlit rozloženlí knihovny do dvou budov a sloužit knihovnu pro dospělé se studovnou v rámci prostorových možností,

Doporučení, která záleží na p ístupu a aktivitách managementu knihovny:

- lepší webová prezentace knihovny,
- jednotná grafická prezentace knihovny,
- p ízp sobení provozní doby návstvník m (knihovna je o víkendu je zavěná),
- využití dotačních titul (knihovna spolupracuje s knihovnou ve Waldsassenu, nabízí se zde možnost financování přeshraniční spolupráce Cíl 3 Bavorsko, v letošním roce slaví knihovna 100 let od svého vzniku, knihovna p í této p íležitosti nepofládala o žádnou dotaci, nevydává žádnou publikaci nebo bulletin).

Dále bych doporučila celkový ekonomický rozbor financování. Knihovna má nízké vlastní příjmy (afl polovlní oproti Tmindingerov knihovně ve Strakonících). Disponuje nejvyšším příspěvkem od z izovatele, ale nemá k tomu odpovídající r st knifního fondu. Podle srovnání ekonomických rozbor by bylo možné zjistit, zda jsou například nízké lenské poplatky nebo je možné nabízet další placené služby.

V souvislosti s touto prací jsem se setkala s velmi aktivním p ístupem editel knihoven, kte í mají obrovský potenciál z knihovny vytvořit komunitní centrum, jako například ve městech Kutná Hora, Litvínov a Písek. Bohužel pak záleží na p ístupu z izovatele a ten udává podmínky rozvoje knihovny. Aktivní p ístup z izovatel jsem

shledala ve m stech Kutná Hora, Litvínov a Cheb. V p ípad Chebu hodnotím p ístup m sta jako pozitivní, ale bohužel vedení knihovny má afi apatický p ístup k rozvoji knihovny.

Knihovny mohou ovliv ovat rozvoj m sta s lokálním nebo regionálním dopadem. D ležitým prvkem v tomto procesu hraje, krom nabízených knihovních a informa ních slufeb, mimoknihovní innost, která sice není zákonem stanovená, ale je mořností, pro by ob ané m sta mohli knihovnu brát jako lokální nebo regionální centrum. K tomu je zapot ebí podpora z izovatele i aktivní vedení knihovny.

8. Seznam literatury

Odborná literatura

1. Berman Group, *Strategický plán rozvoje města*, Cheb: Město Cheb, 2007
2. Boháč, J., *Cheb*, Praha: Paseka 2008
3. *Evropský průvodce kompetencemi v oboru knihovnických a informačních potřeb*. Praha: SKIP ČR, 2006. 91 s. ISBN 80-85851-17-2
4. GILL, Philip. *Služby ve veřejných knihovněch: směrnice IFLA/UNESCO pro rozvoj*. Praha: Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR, 2002. 127 s. Aktuality SKIP sv. 20. ISBN 80-85851-14-8
5. Patočka, J., Hejmanová, E., *Lokální a regionální kultura v České republice*, Nakladatelství ASPI, a.s., Praha 2008
6. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996
7. Fiáková, E., Debnár, V., Tichá, T.: *Podpora umění a kultury z Evropské unie*. Praha, Divadelní ústava 2006

Dokumenty Ministerstva kultury ČR

8. Knihovní zákon č. 257/2001 Sb., o podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb
9. Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2004 až 2010
10. Koncepce trvalého uchování sbírek tradičních a elektronických dokumentů v knihovnách ČR
11. Státní kulturní politika na léta 2009 - 2014
12. Usnesení vlády ČR č. 679/2004 ke Koncepci rozvoje knihoven

Studované dokumenty

13. ULÍK, Jiří. *Využití kulturních zdrojů pro zvyšování hodnoty lokality: Případová studie Strakonice*. Praha, 2009. 104 s. Diplomová práce. ZU v Praze.
14. *Integrovaný program rozvoje města Kutná Hora*. Kutná Hora: Město Kutná Hora, 2007. 106 s.
15. JANOVCOVA, Monika. *Kulturní dimenze v rozvoji města: Případová studie Cheb*. Cheb, 2009. 38 s. Bakalářská práce. Česká zemědělská univerzita v Praze.
16. *Rozbor hospodářské a kulturní činnosti Městské knihovny v Chebu za rok 2009*. Cheb: Městská knihovna v Chebu, 2010. 24 s.
17. *Strategický plán rozvoje kultury do roku 2020*. Písek: Město Písek, 2005. 11 s.
18. *Strategický plán rozvoje města Strakonice pro období 2010 až 2025*. Strakonice: Město Strakonice, 2010. 29 s.
19. *Výroční zpráva za rok 2009*. Písek: Městská knihovna v Písku, 2010. 25 s.
20. *Výroční zpráva za rok 2009*. Strakonice: Třídingerova knihovna Strakonice, 2010. 31 s.

Mezinárodní doporučení

21. Manifest UNESCO/IFLA o multikulturní knihovně
22. Manifest IFLA /UNESCO o veřejných knihovnách

Webové stránky

23. *Cheb informální systém pro správu projektů* [online]. 2003 [cit. 2011-01-22]. Dostupné z WWW: <<http://cheb.certicon.cz>>.
24. *Informace pro knihovny*. Portál Knihovnického institutu Národní knihovny ČR. [online]. [cit. 2011-02-20]. Dostupné na WWW: <<http://knihovnam.nkp.cz/>>.
25. *Knihovnicko informální zpravodaj U Nás* [online]. 2010. Dostupné z WWW: <www.svkhk.cz/Pro-knihovny/Zpravodaj-U-nas.aspx>
26. *Mstská knihovna v Kutné Hoře* [online]. 2010 [cit. 2010-12-30]. Dostupné z WWW: <www.knihovna-kh.cz>.
27. *Mstská knihovna Litvínov* [online]. 2010 [cit. 2010-12-30]. Dostupné z WWW: <www.knihovna-litvinov.cz>.
28. *Mstská knihovna v Chebu* [online]. 2010 [cit. 2010-12-30]. Dostupné z WWW: <www.knih-cheb.cz>.
29. *Mstská knihovna Písek* [online]. 2010 [cit. 2010-12-30]. Dostupné z WWW: <www.knih-pi.cz>
30. *Ministerstvo kultury České republiky*. [online]. [cit. 2010-01-30]. Dostupné na
31. WWW: <<http://www.mkcr.cz/>>.
32. *Mřidingerova knihovna Strakonice* [online]. 2010 [cit. 2010-12-30]. Dostupné z WWW: <www.knih-st.cz>.

9. Seznam příloh

1. Plán pozorování
2. Záznamový arch rozhovoru

Plán pozorování

1. Obecné principy dostupnosti knihovny o docházková vzdálenost, umístění knihovny ve městě
2. Budova knihovny o vzhled knihovny, novostavba, knihovna po rekonstrukci, na budovu knihovny je patrná nutnost rekonstrukce, stavební styl budovy knihovny
3. Vstup do knihovny, orientační systém, informační tabule, medializace knihovny (plakáty akcí knihovny)
4. Pohyb osob
 - více než 10
 - do 10
 - řádné osoby
5. Studijní místa - počet v každém oddělení
6. Možnosti komunikace návštěvníků v knihovně, prostory pro uživatele knihovny.
7. Zaměstnanci knihovny o příjemný a usměvavý personál, ustrojení (uniformy), otevřený přístup k návštěvníkům, vykávali oslovení návštěvníků nebo sami oslovovali návštěvníky.

Záznamový arch rozhovoru

1. Jak Vám vyhovují prostory knihovny, ve kterých se nacházíte?
 - bezbarierový přístup
 - umístění knihovny
 - historická budova
 - kapacita knihovny
 - volný výběr x sklady
2. Jak fungují jednotlivá oddělení knihovny?
 - studijní místa
 - přístup na internet
 - akce oddělení
3. Jak je knihovna financována?
 - příspěvek od organizovatele, vlastní příjmy, dotace a jaké?
4. S jakými organizacemi knihovna spolupracuje?
5. Na jaké akce se knihovna soustřeďuje? A kde je pořádá? Má vlastní prostory?
6. Jaká je úloha knihovny ve městě?
7. Jaké jsou cíle a vize knihovny do budoucna?